

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

אל אציו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

וְחִמְרִים: לֹא (א) וַיִּשְׁמַע אֶת־
 דְּבָרַי בְּנֵי־לֶבֶן לְאֹמֵר לְקַח יַעֲקֹב
 אֶת כֶּרֶם אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר
 לְאֲבִינוּ עֲשֵׂה אֶת כָּל־הַכְּבֹד הַזֶּה:
 (ב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לֶבֶן וְהִנֵּה
 אֲיִנָּנוּ עִמּוֹ בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם:
 (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב
 אֶרֶץ אֲרָץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְוֶלְדָּתָךְ
 וַיֵּהָיֶה עִמָּךְ: (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב
 וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדֵה אֶל־

לא (א) עם קאמען איהם דיא
 רעדענדער קינדער
 לבנים צו אהרען, וועלכע
 שפראכען: יעקב האט אל-
 לעם גענאמען, וואס אונ-
 זערם פאטער געהארטע, אונד
 פאן אונזערס פאטערס פער-
 מעגען האט ער דיעוען שווע-
 רען רייכטהיים אנגעשאפט.
 (ב) יעקב זאג אויך לבנים אנט-
 געויכט, דאס עם איהם ניכט
 מעהר זא גינסטיג וואר אלס
 געסטערן אונד פארגעסטערן.
 (ג) דער עויגע אבער זאגטע
 צו יעקב: קעהרע אין דאז
 לאנד דיינער עלטערן אונד זן
 דיינען געבורטסארט צוריק,

צאני

איך ווילל מיטדיר זיין. (ד) ראהער שיקטע יעקב אויפס פעלד צו זיינעם קליינען פיעה, ליעם רחל

תרגום אונקלוס

ר ש י

לא (א) וַיִּשְׁמַע יח פְּתָגְמֵי בְנֵי לֶבֶן דְּאִמְרִין
 גְּסִיב יַעֲקֹב יח כָּל דִּי לְאַבְרָמָא וּמְדֵי
 לְאַבְרָמָא קְנָא יח כָּל נְכֻסֵי הָאֱלִין: (ב) וְחָזָא
 יַעֲקֹב יח סְבַר אִפִּי לֶבֶן וְהָא לִיתְגִּין עִמִּיה
 בְּמֵאִיתְחַמְלֵי וּמְדַקְדְּמוּהֵי: (ג) וַאֲמַר יי לְיַעֲקֹב
 חֹב לְאַרְע אֲבָהָתְךָ וְלִילְדוּתְךָ וַיְהִי מִימְרֵי
 בְּסַעֲדָךְ: (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה

לא (א) עשה. כנס כמו ויעש חיל
 ויך את עמלק (שמואל א' י"ד):
 (ב) טוב אל ארץ אבותיך. ושם אבותי
 עמך. אבל בעודך מחובר לטמא אי אפשר
 להשרות שכונתי עליך: (ד) ויקרא לרחל
 וללאה. לרחל תמלה ואס"כ ללאה שהיא
 היתה עקרת הבית שנשנילה מזוג יעקב
 עם לבן ואף בניה של לאה מודים בדבר
 שהרי בוצעו ובית דינו משפט יהודה אומרים
 כרחל וכלאה אשר בנו שתיכן וגו' הקדומו

ב א ו ר

לא (א) בני לבן, בניס זכרים נולדו לו אחר שנא יעקב לביתו, עם שנתמלה לא היו לו
 ולכן הונדכה רחל להיות רועה לאנו, וכן סופר בספר הישר ואמר ובשנה הרביעית
 לשנת יעקב בבית לבן סקד ה' את לבן ויזכרהו ה' בעבור יעקב ויולדו לו בנים, ואלה שמות
 בני לבן אשר יולדו לו בימים ההם, ויהי בכורו בעור ומשנהו אליב והשלישי מורש עב"ל:
 עשה, כנס, כמו ויעש חיל ויך את עמלק (שמואל א' י"ד מ"ח): הכבוד, עולם ממון, כמו
 ואגרס כנד מאר במקנה כנסף וזוהב (בראשית י"ג ב'), כי מי שיש לו כן תנועתו כנדה,
 והנה תראה כי כבוד מגורת כנד אנון (משלי כ"ו ג'), וקלון מגורת קל כרגליו (שמואל ב' ב'
 י"ח), וא"ת נכסיה, לפי הכוונה, וינ"ע חרגס יקר נכסיה, לירף עמה גם הוראת החשיבות
 והנדולה, והמתרגם האשכנזי שחרגס (שווערען רייכטהוק), לפי שזירף עמה גם עלם הוראת
 השרש, אשר ממנה יסתעפו הוראת החשיבות, והוראת העושר: (ב) והנה איננו, מרובה,
 וב"ת יב"ע והמתרגם האשכנזי: כחמול, הוא היום שעבר, פעמים יורה על הרחוק, ופעמים
 על הקרוב כמו כאן: שלשום, תאר אל היום השלישי לאמור: (ד) וישלח יעקב ויקרא לרחל

תרגום אשכנזי

ויצא לא

צאנו: (ה) ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמל שלשם ואלהי אבי היה עמדי: (ו) ואתנה ידעתן כי בכר- כחי עבדתי את אביכן: (ז) ואביכן התל בי והחלק את משכבתי

רחל אינד לאה רופען, (ה) אונד שפראך צו איהנען: איך זעהע זאן דעם אנגעזיכטע אייערעם פאטערס, דאס ער מיר ניכט מעהר זאן נינסטיג וויא אלס נע- סטערן אדער פארגעסטערן: אבער דער נאטט מייגעס פא- טערס איזט מיט מיר נעווע- זען. (ו) נון וויסט איהר, דאס איך אייערם פאטער מיט אל- לער מיינער קראפט נעדיענט

עשר

האבע. (ז) אייער פאטער אבער האט מיך הינטערגאנגען, אונד האט מייגען לאהן

עשהו

תרגום אונקלוס

לחקלא לוח עניה: (ה) ואמר להן חוי אנא ית פבר אפי אבוכן ארי ליתנין עמי במאיתחלי ומדקדמוהי ואלהיה דאבא הוה בסעדי: (ו) ואמין ידעתין ארי בכל חילי פלחית יח אבוכן: (ז) ואבוכן שקר בי ואשני ית אגרי

עשר

ב א ו ר

וללאח חשדה אל צאנו, האתנה אשר הועמד במלת וללאה נראה קשה, כי הוא באמצע המאמר, ולכן תרגם יב"ע, ועלן לחקלא לוח עניה, ולפי תרגומו השדה אינו שב על ויקרא, רק הוא מאמר אחר והודעה שעשו כן, אבל המתרג' האשכנזי תרגמו כמו מקרא מסודם, ושעורו, וישלח יעקב השדה אל לאו, ויקרא לרחל וללאה, וזכרה רחל קודם לאה לפי שהיא העיקרית: (ה) אח פני אביכן כי איננו אלי וכו', רואה אבי צפניו כי אין לבו שלם עמי כחמל שלסם, ומלת איננו חוזרת על לבן ולא על מלת פני, ויתכן ג"כ ששנה על מלת פני, ואף שנאה בלשון יחיד על פני שהוא לשון רבים כמו פני ה' חלקם (איכה ד' י'), ולא אמר חלקום, וכן מי נדה לא זרק עליו (במדבר י"ט י"ג וכו'), והנה אונקלוס ויב"ע תרגמו שחזרת על פני, ולכן הסנו המלה מלשון יחיד ללשון רבים, ליתנין, וכן תרגמו גם הראשון, והמתרגם האשכנזי תרגמה למעלה כפי' הב', ופה צפי' הא', כי שניהם נכונים: כי איננו אלי, כמו שב' שיש בידי משלו: ואלהי אבי הי' עמדי, אבל באמת לא גולתי ממנו מאימה רק הק"נה הי' עמדי ונתן לי: (ו) ואחנה, כמו אתן, והב' א' נוספת מאותיות האמנת"ו, וכבר כתבתי כי תכפל לפעמים הוראת הגוף ומבוא במלה בפ"ע מלבד קבורה עם הפעל, למזק ההוראה ולהורות הפך הקודם כענין אבל, וכן באן אבל אתן לא כאביכן לפשדני, רק ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביכן: (ז) החל, לדעת הראש"ע והרד"ק ושאר המדקדקים היא מלה זרה בעבור שהיא מכנין פעיל וראוי להדגש החל ונא' הנה במקום הדגש, ונמלא השגש הזה י"ב פעמים במקרא, ב' מהם שמות, החלום, מהחלוח.

ה מ ע ר

לא (ה) איננו, כתב הרב המצאן ה"ל: ויתכן ג"כ ששנה (מלת איננו) על מלת פני וכו', כמו פני ה' חלקם (איכה ד' ט"ז) ולא אמר חלקום עכ"ל, והוא מדברי הראב"ע ועל מה שהביא הרב ז"ל עוד הפסוק ומי נדה לא זרק עליי, יש קצת לפקפק ולומר כי מים היא רבים הזוגי (יהיה זה מאיזה סנה שיהיה) והזוגים הם אינם מלאכותיים (כמו מאזנים, מלקזים) יתפרדו כמו אוחן עין וכדומה, אבל השמות הנאים בלשון רבים לפי שהם כוללים פרטים רבים לא יתכנו לבוא ביחיד.

ויצא לא

עשרת מנין ולא נתנו אליהם להרע

תרגום אשכנזי רלד

צעהו מאהל פערענדערט; יע
רדך האט גאטט ניכט צוגעגעני
בען

תרגום אונקלוס

עשר ומנין ולא שבקיה יי לאבאשא עמי
תתל ללאה: (ו) עשרת מונים. אין מונים
סמות מעשרה: מונים. ל' סמים כלל
המשנז

באור

ו' מהם פעלים, ט' מהם מניין פעל, התל, התלת (ג' פעמי') התל, בתתל, תתתלו, ותתלו, ותתל, וא' מניין פעל התל, (ועיין בקונטרס עלים לתוספה שנכר בדפס (שמות א' יו'), גם הראיתי מקומם), וכולם יבואו על דרך זרות חוץ מאחד מהם שהוא ותתל, אולם לפי דעתי רחוק הוא לאומם כולם זרים, ולכן נ"ל כי שני שרשים יש למלה זאת שניהם מורים על ענין השקר והתעורר (או הלעג כפי הראב"ע), והם שרש התל ושרש תול, כאשר מלאנו ענינים רבים אשר להם שני שרשים, כענין החממות אשר לו שרש יחס וחס, יעב ועוב, ולפעמים שלשה שרשים מורים על ענין א', ונמ"ש הראב"ע במלת ויוד יעקב נזיד (בראשית כ"ה כ"ט), ששרשו זוד והם ב' שרשים ועינים אחד, ושלא בדעת הרד"ק שאמר כי הנה במקום הדגש, ויהיו ג' מלות ותתל, התלת, מתתלות, משרש התל, וט' הנשארם יהיו משרש תול, ומניין הפעיל והפעל, ויהי התל עבר נסתר, והראוי התיל על משקל תשיב (או התל כי נחי העי"ן יבואו לפעמים על דרך הכפולים בלירי), רק בעבור שהנגינה נסוג אזור מפני קירוב העצמים, ולא יבוא לעולם נח נראה אחר תנועה גדולה שאין בה נגינה, נשמנה לתנועה קטנה כמו מן תשיב לנו (שם כ' ט"ו), נאמר ותשיב את כל הכבש (שם י"ד י"ו), התלת. הוא עבר נוכח מההפעיל בפלס התפף עלי' (שמות כ' כ"ה), התל, הוא מקור מההפעיל ע"מ תשיב תשינו (שם כ"ג ד'), וכן בתתל, ותתתלו ותתלו הם עמיד לנסתרים מההפעיל, והראוי תתלו ותלו או תתילו ותילו על משקל תבעו (בראשית י"ט ז'), כי לא תבעו (ירמי' י"ה), או תשיבו ותשיבו, רק שלא נפלה ה"א הננין כמו תשיבו ה' (שמות א' י"ז מ"ו), ולי תשיבו (תהלים קי"ו ו'), משלו תתילו (ישעי' נ"ב ה'), ומשיחי אהודנו (תהלים כ"ח ז'), על בן עמים יהודוך (שם מ"ה י"ח), יהודה לתפלה (נחמ' י"א י"ו), כי מהראוי להכתב ה"א לסי' הננין בכל העתידים מניין הפעיל ויוד האית"ן בשוף רק שלהקל נפלה ה"א ונאה תנועתה אל אות האית"ן, ובאלו הנוכחים נאה כמשפטה, ויהי תתתלו ותתלו כאחד מהם, ודגש הלמ"ד נוסף כאשר יאמרו גם המה, ומלת התל תהי' מניין הפעל בפלס התקם המשנן (שמות מ' י"ו), ואולי גם ותתל הוא מההפעיל בתשלוס ה"א הננין והדגש במקום הנה כמו ופטורי צי"ם (מלכים א' ו' י"ח וכ"ט ול"ב ול"ה), שהם במקום לינים, שרשים לין, כי יותר טוב ויותר נאה להיות כולם במשפט ואחד זר, מן ההפך להיות האחד על משפטו, וכולם זרים, כי איך יהי הסרוץ מרובה על העומד. ועם כי הרד"ק דרנו למגע בשרשים, הנה אנו הר"י קמחי אינו מבעלי הסברא הזאת, עיין במכלול (ד' קטן דף קע"ז ע"א) ובאמת לא ידעתי מדוע נלמס בהם עד שרובה דוחקים במשקלים, ואף כי הראב"ע התמרמר ג"כ בזה בס' שו"ת (ד' ל"א), ולא רלה לקבל שרש נחם במלת ותתמו, ובאר לומר שהדגש יורה על חסרון אות אחריו, ושרשו תמס, עכ"ז לא רלה לקבל הזרות הזה שהנח יהי' במקום הדגש במלת ויוד יעקב נזיד (לעיל כ"ה כ"ט), ולהיות שרשו נזד, בדעת הרד"ק במכלול (ד' קטן דף ק"ע"א), ובשרשים שרש נזד, ואמר ששרשו זוד, והם ב' שרשים ועינים אחד, עם שאינו נמלא רק פ"א, ושרש נזד נמלא ו"ס, וכן אמר במלת לא ידון (לעיל ו' ג'), ומכ"ש במלת התל שנט"ס מן הי"ב שנמלא ממנו נלטרך לומר שהנה במקום הדגש, והפס זרים, רק פ"א בא על משפטו, לכן אבחר יותר לומר שהם ב' שרשים תול והתל, ושניהם מענין אחד, ובאו כולם במשפט, ולפי דעתי יהי' ותוללנו שמחה (תהלים קל"ז ג'), מענין זה ויהי' שרשו תול, והם תולללל בפלס הלמ"ד ומשקלו בשלמים שאנו. שרחה יקומו

להרע עמדי: (ח) אם-כה יאמר
 נקדים יהיה שכרה וילדו כל-
 הצאן נקדים ואם-כה יאמר
 עקדים יהיה שכרה וילדו כל-
 הצאן עקדים: (ט) ויצל אלהים
 את-מקנה אביכם ויהן-לי:

ויהי

בען, דאם ער מיר באַועם
 טה-ע. (ח) ווען ער שפראך:
 דיא קליינע פלעקקיגען זאָללען
 דיין לאָהן זיין! זאָ וואָרף אַל-
 לעם קליינע פֿיעה קליינע-
 פֿלעקטע: אונד ווען ער שפראך:
 דיא פֿוסגעצייכעטען זאָללען
 דיין לאָהן זיין! זאָ וואָרף אַל-
 לעם קליינע פֿיעה פֿוסגעצייכע-
 טע. (ט) נאָטט אַלזאָ האָט דאָז
 פֿיעה אייערעם פֿאַטערס אַכ-
 געזאָנדערט אונד מיר געגע-

ר ש י

תרגום אונקלוס

החשבו והן עשירות למדנו שהתליף תנאו עמי: (ח) אם פדין הוה אמר נמורין יהי
 אגרה וילדו כל ענא נמורין ואם פדין הוה אמר רגולין יהי אגרה
 וילדו כל ענא רגולין: (ט) ואפריש יי מן בעירא דאבוךן ויהב לי:

והוה

ב א ו ר

(איוב ל' י"ב), אשרשם שאן, רען, פרח, ונאו השי"ן והרי"ש נפתח במלות שאן רען בעבור
 אות הגרון שחמריהן, והתי"ו במלת הולל נקולס להמשיך הו"ו הנחה שהיא עי"ן הפעל,
 ועל משקל השלמים הי' ראוי להיות תולל, ויהי' שם תואר אל המלעיגים עלינו על משקל
 וילך שוקב בדרך לבו (ישעי' נ"ז י"ז), בניס שוקבים (ירמי' ג' י"ד וכ"ב), הנח השוקבה (שם
 ל"א כ"ב ומ"ט ד'), ומשקלו תולל, ויהי' ותוללנו שמה כפל לשון של שונינו דברי שיר,
 בדרך מליכת השירים בכל מקום, והענין שם שאלונו השונים אותנו דברי שיר, והמלעיגים
 עלינו שאלו ממנו שנשמחם בשירנו, ואמרו שירו לנו משיר ליון, ואין כוונתם כי אם להתל בנו
 וללעוג עלינו ולהראותנו בזה כח יכלתם כי בטלו ממנו שיר ליון: עשרת מנים, מנינים מלשון
 מנה את ישראל (שמואל ב' כ"ד א'), והטעם עשרה במספר, או מנים, פעמים, לפי שהם
 מנין נאמר בזה הלשון, ואמר עשרת לפי שהוא סוף האחדים וראש העשרות לפיכך לשון רבוי
 המספר בזה השם נפתח הולם לומר פעמים רבות, וכן ואפו עשר נשים (ויקרא כ"ו כ"ו),
 זה עשר פעמים תכלימוני (איוב י"ט ג'), וצער לאו דוקא, ולשון הרמב"ן זה הי' אמת ואם
 לא ספרו הנחוב מתחלה, וכן אמר לו ותחלף את משברתי עשרת מנים, ובה במקומות
 הביס בתורה ובפרשה הזאת למעלה לא ספר שנתנה לאה את הדודאים לרחל עכ"ל: ולא
 נחננו, לא עזבו, ואינו זו מלשון נתינה, כלומר לא נחן לו כח להרע עמדי: (ח) וילדו כל
 הצאן נקדים, בזה לא הועיל מחסף הלכך, (הרשב"ם), ויראה כוונתו לפי מה שפי' למעלה
 נקד הי' רק טלחי הקדקד והטואר, ואולי הבין לכן או ראה חכמת יעקב בענין המקלות,
 ולכן שינה בכל פעם תנאו ואמר נקדים יהי' שכרך, ולא טלחי שאר המקומות, וע"י המקלות
 לא יבון שיוולדו דוקא נקודי הקדקד, ואמר שראה שיוולדו כן, חזר לשנות תנאו מנקדים
 לעקדים, נחשבו שלא יולדו נקודי הרגלים דוקא בהסתכלם במקלות, והרשב"ם כוונתו גם
 על העקדים רק שליון על תחלת הפסוק, ולשון הרמב"ן כי מתחלה נחן לו שני המראות נקדים
 וטלחים גם המוס בנשנים וחזר בו לחת מראה אחר והי' מחליף אותו בכל שנה והיו הנאן
 יולדות כן ולא הי' זה במקלות כי הוא יספר להם מעשה השם הגדול שעשה עמו להפליא
 מדי שנה נשנה כאשר אמר ולא נחננו אלהים להרע עמדי עכ"ל, וכן כתב הראב"ע: כל הצאן,
 רוב-הלאן כמו וכל הארץ באו מזרימה (בראשית מ"א נ"ז), והדומי' לו: (ט) ויצל, הפריש,

(י) ויהי בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים: (יא) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני: (יב) ויאמר שאנא עיניך וראה כל העתדים העלים על-

הצאן

בען. (י) צור צייט דאראן קליי. נע פיעה ויך ערהיטצטע, היב איך מיינע אויגען אויף, אונד זאה אים טרוימע, דא ווא- רען דיא ווידרער, וועלכע דאן קליינע פיעה בעשפונגען, פוסגעצייכעטע, קליינפלעק- קינטע אונד ווייס געשפרענע- קעלטע. (יא) אונד איין ענגעל גאטטעס שפראך צו מיר אים טרוימע: יעקב! איך שפראך: היער בין איך! (יב) ער פוהר

פארט: העכע דיינע אויגען אויף, אונד זעהע! אללע בעקקע, דיא דאן קליינע פיעה בעי.

חרגום אונקלום

ר ש י

(י) והוה בעידן דאחיחמא ענא ווקפית עיני וחוית בחלמא והא תישא דם לקין על ענא רגולין נמורין ופציחין: (יא) ואמר לי מלאכא דיי בחלמא יעקב ואמרית הא אנא: (יב) ואמר וקוף בען עינך וחזי כל תישא דם לקין

ק' פעמים: (י) והנה העתודים. אף על פי שהנדילס לכן כלס שלא יתעברו הלצן דוגמתן היו המלאכים מביאין איתן מעדר המסור ביד בני לכן לעדר שביד יעקב: וברודים. כחרגומו ופליחין פיי"א יד בלע"ז חוט של לכן מקיף את גופו סביב חברבורות שלו פתוחה ומפולשת מזו אל

ו

ב א ו ר

וכן כל לשון ישועה והמלטה ומליכה לשון הפרשה הם, שמפרישו מן הרעה ומן האויב, כן פי' רש"י והרשב"ם: (י) והנה העתדים, אף על פי שהנדילס לכן כלס שלא יתעברו הלצן דוגמתן היו המלאכים מביאין איתן מעדר המסור ביד בני לכן לעדר שביד יעקב, (רש"י בשם ב"ר), ועל דרך הפשט ה' זה מראה להנטיחו כי יולידו בהם והעד מלת והנה כי בכל חלום יאמר כן כטעם כאלו הדבר לפניו, ובב"ר לא הזכירו המלאכים אלא ממדרש אמרו עולים אין כחיב כאן אלא העולים כי פשוטו של מקרא כמו שאמרנו, (הרמב"ן), עוד כתב זה היה אחר שהחליף את משכרתו ולכך אמר כי ראיתי את כל אשר לנן עשה לך, וטעם והנה העתדים העלים על הלצן הראה לו בחלום כי יעלו על הלצן העתדים וכולם עקדים ואמרי כן היו כלס נקדים ושוב היו כלס ברדים והגיד כי הוא רואה התמם שעושה לו לכן להחליף את משכרתו ויעשה הנולדים כמראה אשר יטורף אליו יעקב ומכאן ואילך לא יעשה יעקב מקלות כי בוטח בה' ישוגב, והנה העתדים העלים על הלצן המישים והאילים יקראו עתדים כי כל גדול בלצן יקרא כן אף בגדולי האנשים כל עמודי ארץ (ישעי' י"ד ט') עכ"ל, וכתב הרד"ק בשרשים שרש עמד ידוע כי הם הזנבים מן העזים ונקראו גם כן תישים והגדולים יקראו עתדים ותישים והקטנים יקראו שעירים, ונקראו האילים והגדולים בזה הלשון בדרך ההשאלה כל עמודי ארץ, לפי שהם הולכים לפני העם ומנהיגים אותם בעתודים לפני הלצן עכ"ל: על הצאן הנקבות: וברדים, חרגומו ופליחין פיי"א יד בלע"ז [פיעסטע בל"א אין גאנלען סטיקקען געפולעקט] חוט של לכן מקיף את גופו סביב חברבורות שלו פתוחה ומפולשת מזו אל זו ואין לי להביח עד מן המקרא, (רש"י), והרד"ק בשרשים שרש ברד פי' שיש להם כתמים לבנים כמו ברד, וכן פי' סה הראב"ע (ולדעתו גם זה נכלל בשם עלוה שהוא כולל לכולם), וכן מתורגם בל"א, ויב"ע

תרגום אשכנזי

ויצא לא

בעשפרינגען, זינד פֿוסגעצייט. נעטע, קליין פֿלעקקיגטע אונד ווייס געשטרייפטע, דען אד האבע אללעס געזעהען, וואס דיר לבן טהוט. (יג) איד בין דער נאָטט פֿאָן בית אל, אלל- וואָ רוא דאָ דענקמאָהל גע- זאלבט, אונד מיר איין גע- ליברע געטהאָן האָסט! נון מאַכע דיר אויף, ציעהע אויס דיעזעס לאַנדע, אונד קעהרע

הצאן עקדים נקדים וברדים כי ראיתי את כל אשר לבן עשה לך: (יג) אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת כי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ

מולדתך

תרגום אונקלוס

דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין ארי גלי קדמי יח פל די לבן עביד לך: (יג) אָנא אלהא דאיתגליחי עלך בבית אל די משחתא חפון קמא די קיימתא קדמי חפון קיים בען קום פוק מן ארעא דרא וחוב לארע ילדחתך: ואתיבח

וואָן לי להניא עד מן המקרא: (יג) האל בית אל. כמו אל בית אל ה"א יתירה ודרך מקראות לדבר כן כמו כי אתם באים אל הארץ כנען (במדבר ל"ד): משחת שם. לשון רבוי וגדולה כשמשק למלכות כך ויכך שמן על ראשה להיות משומה למזבח: אשר נדרת לי. וכריך אתה לשלמו

ב א ו ר

ויב"ע תרגם וגביהון חיוורין, והוא קרוב לזה, אך לא ידעתי מנין לו לפרש דוקא גביהון: אנכי האל בית אל, כמו אל בית אל, ה"א יתירה ודרך מקראות לדבר כן כמו כי אתם באים אל הארץ כנען (במדבר ל"ד ב'), (ר"ש'), ולדעת הראב"ע והרד"ק חסר הנסמך ורובה לומר האל אל בית אל, וכן וען הדעת (דעת) טוב ורע (בראשית ב' ט'), וכן הארון הנרית (יהושע ג' י"ד), וכתב עוד הרד"ק במכלול (ד' קטן דף נ"ג ע"ב ונ"ד ע"א), ו"ל ולפי דעתי כי באו בשתי ידיעות כי סמיכות המלה אל מלה אחרת היא ידיעה והה"א ידיעה אחרת ובאו המלות האלה בשתי ידיעות לרוב ההודעה כמו כל העם הארץ (יחזקאל מ"ה י'), אנכי האל בית אל, הארון הנרית, וען הדעת טוב ורע וכו', ה"ו החמה (ירמיה כ"ה ט"ו) וכו', והדומים להם, ואף על פי שיש בהם שאינם נקודים בדרך הסמוכים כמו העם הארץ, הארון הנרית, ה"ו החמה, מפני ה"א הידיעה באו כן, או יתכן שבהם (ר"ל נאלו לנדם) חסר הנסמך עכ"ל. ולשון הרמב"ן אנכי האל בית אל, יספר יעקב לנשיו כל מה שאמר לו מלאך האלהים בחלום כי הכל פיוס להן שתלכנה עמו אבל מה שיספר לא חלום אחר הוא כי מאמר שא נח עיניך וראה כל העתדים היה בהיותו עובד את לבן בנאנו בעת יחס הארץ באחת מהשנים הראשונות ומאמר אנכי האל בית אל היה אחר כן בעת הנסיעה כי אחר שאמר לו קום לא מן הארץ הזאת לא נתעבב עוד בחרן לרעות עוד לאן לבן ויעלו התישים על הכאן ומלכנה נקדים וטלחים רק ממחרת החלום אלא לרחל וללאה ויספר להן חלומם והלכו להם וכו' המלאך ידבר בשם שולמי, (הרמב"ן), וכן אשר נדרת לי, ידבר המלאך בלשון אדניו כאלו הוא מדבר כי יעקב לא נדר למלאך אלא לחל: אשר משחת שם מצבה, להקדישה ועדיין לא הקרבת

ה מ ע מ ר

(יג) אנכי האל בית אל, אין זה סותר למה שאמרתי שיעקב קרא למקום בית אל אחר שאל שנית לשם (עיינ מה שכתבתי בתפלת וינא) כי כוונתו המלאך הנראה במקום ששם בית אל, ולא שהמקום יקרא כן, וכמו שאמר יעקב (שם) אין זה כי אתם בית האלהים וזה שער השמים.

מולדתה: (יד) ותען רחל ולא
 ותאמרנה לו העוד לנו חלק
 ונחלה בבית אבינו: (טו) הלא
 נכריות נחשבנו לו כי מכרנו
 ויאכל גם-אכול את-כספנו:
 (טז) כי כל-העשר אשר הצייל
 אלהים מאבינו לנו הוא ולבנינו
 ועתה כל אשר אמר אלהים
 אליך עשה: * (יז) ויקם יעקב
 וישא את-בניו ואת-נשיו על-

הגמלים

אין דיין געבורטסלאנד צוריק.
 (יד) רחל אונד לאה אנטוואר-
 טעטען, אונד שפראַלען צו
 איהם: האבען וויר וואהל נאך
 טהייל אָרער ערבע אין אונ-
 זערס פֿאַטערס הויז? (טו) זינד
 וויר איהם ניכט וויא פֿרעמדע
 געאַכטעט, דאָ ער אונז פֿער-
 קויפֿט האַט? נון ווילל ער נאָך
 אונזער געלד פֿערצעהרען!
 (טז) דען אללער רייכטהום,
 דען גאָטט פֿאַן אונזערס פֿאַ-
 טער אַבגעוואַנדערט, געהאַרט
 אונז אונד אונזערן קינדערן-
 טרווע אַלואַ אללעס, וואָס דיר
 גאָטט געוואַנט האַט. (יז) יעקב
 מאַכטע זיך אויף, זעטצטע זיי-
 נע קינדער אונד ווייבער אוף

ר ש י

חרגום אונקלוס

וְאָחִיבַח רַחֵל וְלֵאָה וְאָמְרָה לִיְהִי הָעוֹד
 בְּעֵן לָנָא חוֹלֵק וְאָחִסְנָא בְּבֵית אָבִינָא:
 (טו) הלא נוכרין איתחשבנא ליה ארי ובננא
 ואכל אף מיכל ית כספנא: (טז) ארי כל
 עותרא די אפריש יי מאבונא דילנא הוא
 ודבננא וקען כל די אטר יי לק עביר:
 (יז) וקם יעקב ונטל ית בנוהי וית נשוהי
 על

לשלמו שאמרת יהיה בית אלהים שמקריב
 שם קרבנות: (יד) העוד לנו. למה נתעכב
 על ידך מלשוב כלום אנו מיתלות לירש
 מנכסי אבינו כלום בין הזכרים: (טו) הלא
 נכריות נחשבנו לו. אפילו בשעה שדרך
 בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת
 נישואין נהג עמנו נכריות כי מכרנו לך
 בשכר הפעולה: את כספנו. שעכב דמי
 שכר פעולתך: (טז) כי כל העושר. כי
 זה משמש בלשון אלא. כלומר משל אבינו
 אין לנו כלום אלא מה שהטיל הקב"ה
 מאבינו שלנו הוא: הטיל. לשון הכריש
 וכן כל לשון הללה שנמקרא ל'הפרשה שמפרישו מן הרעה ומן האויב: (יז) את בניו ואת נשיו. הקדים
 זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים שנאמר ויקם עשו את נשיו ואת בניו וגו' (בראשית
 ל"ו)

ב א ו ר

עלי נדריך, (הרשב"ם), וכן פי' רש"י: (יד) ותען רחל ולא, ותען מושך עלמו ואמר
 עמו, ועיין בהקדמה מזה: העוד לנו, ואיך תחשוב שיקשה עלינו להפדו מאבינו: (טו) הלא
 גבריות, כנכריות: בי מכרנו, כאלו מכרנו שלא עשה במשפט האבות עם הבנות לתת נדוניא
 להן בשעת נישואין רק אמר שמור לאני וקח בנותי במשנתך: ויאכל גם אכול את כספנו,
 ענינו לחוספת בזה ופירושו לפי שאמרו הלא נכריו נחשבנו לו כי מכרנו כי לא די שלא נחן
 לנו משלו אלא אכל מה שראוי לתת לנו וגם אכל כספנו שהוא שכירתך, וכן פי' רש"י ורשב"ם,
 ולפי שהוא קלת קרוב אל תחלת מאמרן, לכן חרגם הממרגם האשכנזי כאלו הוא ענר במקום
 עתיד, והטוונה שרובה לאכול את כספנו בעתיד כאשר הי' יעקב חושדו שרובה לגזול ממנו
 את רכשו: (טז) כי כל העשר, כי זה משמש בלשון אלא, כלומר משל אבינו אין לנו כלום
 אלא

הַיְגַמְלִים: (יח) וַיִּנְהַג אֶת-כָּל-
מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר
רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ
בְּפָדֵן אֲרָם לְבֹאֵל יִצְחָק אָבִיו
אֶרְצָה כְּנָעַן: (יט) וְלִבְנֵי הַלֵּל לָגֹז
אֶת-צֵאֲנוֹ וְהִגְבִּי רַחֵל אֶת-

דיא קאמעעלע, (יח) פֿיהרט
אויך אלל זיין פֿיעה, אונד אלל
זיין האבע, וועלכע ער ער-
וואַרבען, דאָ אַיגענטהום
נעהמליך, וועלכעס ער צו
פרן ארם ערוואַרבען, אום
צו זיינעם פֿאַטער יצחק צוריי-
זען אין דאָ לאַנד כנען. (יט) לבן
אבער וואַר הינגעגאַנגען, זיין
קליינעס פֿיעה צו שעערען. דאָ
שמאָהל רחל דיא געטצען איה.

החרפים

תרגום אונקלוס

ר ש י

על גמליא: (יח) ודבר יח כל גיתוהי ויח
כל קניניה די קנא גיתוהי וקניניה די קנא
בפדן ארם למיתו לוח יצחק אבוהי לארעא
דכנען: (יט) ולבן אזל למיגו יח עניה

ל'ו: (יח) מקנה קנינו. מה שקנה
מלאנו עבדים ושפחות וגמלים וממורים:
(יט) לבנו את לאנו. שנתן ביד בניו דרך
שלוש ימים בניו ובין יעקב: ותגוב רחל
את החרפים. להפריש את אביה מע"ז
נתכוונה

ונס"ב

ב א ו ר

אלא מה שהליל הקנ"ה מאבינו שלנו הוא, (רש"י), וכ"כ ר' עובדי' ספורנו שהיא כמו כי
למקח (בראשית י"ח ט"ו), אולם אונקלוס תרגם שם כרס, ויב"ע, בקושטא, וכן תרגמו,
ארי, ארום, לפי שמפרשים כפשוטו שהוא לנתינת טעם על שאמרו את כספנו, לפי שאף
שהעשרנו משל אבינו, עכ"ל שלנו הוא, כי ה' הליל איתו מאבינו, וכן מתורגם בל"א, ועיין
מ"ג בפסוק כי למקח נשם הרשע"ם שרוב כי שאמר לא מתפרשים אלא: (יח) מקנה קנינו,
מה שקנה מלאנו עבדים ושפחות וגמלים וממורים, (רש"י), ומקנה סמך כי הוא בל"רי,
וכן מתורגם בל"א שהוא שם כולל כל המעלעלין, ואל"ת, גיתוהי דקניניה*, והוא שם פרע
רק אל הנהמה, אבל יב"ע תרגם, גיתו ונכסוי די קנא, הנה מפרש מקנה קנינו כנ" דברים
מקנה על הנהמות וקנינו על שאר הנכסים, וכן כתב הרד"ק בראשית' שרש קנה כי בכל מקו'
שנאמר מקנה וקנין יחד כמו עשה מקנה וקנין (יחזקאל ל"ח י"ב), מקניהם וקניהם (בראשית
ל"ד כ"ג), יהי האמד על הנהמות והאמד על שאר נכסים, ונס' יהושע (י"ד ד'), פי' הרד"ק
באופן אחר, ואין להאריך פה: (יט) לבנו את צאנו, שנתן ביד בניו דרך שלשת ימים בניו
ובין יעקב, (רש"י), וכן פי' הרש"ע, וזהו על דעת המפרשי' ויתן (לבן) ביד בניו (של לבן),
והמפרשים ויתן (יעקב) ביד בניו (של יעקב) יאמרו שעב"ז היו ללבן עוד עדרי לאן אחרים
שנתן ביד בניו חן מאלו שביד יעקב: את החרפים, לא נתכוונה אלא להפריש אביה מע"ז
לשון רש"י (והוא מב"ר וב"ה נפר"א פ' ל"ו), ואפשר כי היו ללבן לע"ז כאשר אמר למה נבנת
את אלהי אבל לא היו כל החרפים נעבדים כי איך תמלא ע"ז בנית אדנונו דוד? והקרוב מה
שאומר שהם כלים לקבל השעות ויקסמו בהם לדעת עמידות והמלה נגזרת מלשון ורפה ידים
(שמואל ב' י"ו ב'), נרפים אתם נרפים (שמות ה' י"ז), יקראו אותם רפים לרמוז בשמם
כי דבורם כמו נבואה רפה תבא ברב ותכונן לעתים רחוקות כמו שאמר כי החרפים דברו אין
(זכרי' י' ב'), והנה יעשו אותם קטני אמונה להם לאלהים לא ישאלו נשם הונכד ולא יחללו
אליו רק כל מעשיהם נקסמים אשר יגידו להם החרפי' וכתוב והאיש מיכה לו בית אלהים
ויעש אסוד וחרפים (שופטים י"ז ה'), ושם נמוז שאל נא באלהים ונדעה התללח דרכנו (שם
י"ח ה'), כי בחרפים היו שואלים, וכן היה הענין בישראל באסוד כי אמרי אשר הורגלו באסוד
הקדש עשו כדמותו והיו שואלים בו ומאמינים בדבריו ומועים אחריו גם בחלום, לא ידרשו

* לפנינו פ:נוסחא וקניניה.

ויצא לא

תרגום אשכנזי רלו

הַתְּרַפִּים אֲשֶׁר לְאֲבִיהֶ: (כ) וַיִּגְנֹב
יַעֲקֹב אֶת־קֶבֶד לְבֶן הָאֲרָמִי עַל־
בְּרִי הַגִּיד לוֹ כִּי בֵרַח הוּא:

רעם פֿאַטערס. (ג) עם גע-
לאנג אַלזאָ דעם יעקב, דען
ארמיטען לבן צו הינטערנעהן,
אינדעם דיעזעם ניעמאַנד אַני-
צייגטע, דאַס ער פֿליעהען
וואָלל-

ויברח
תרגום אונקלוס

וְנִסְיַבַּח רַחֲלֵיחַ עַל־מְנִיאֵי דִי לְאֲבוּהָא: (ג) וְכַפִּי יַעֲקֹב מִן לְבֶן אֲרַמְאָה עַל דְּרָא חַוִּי
לִיה

ב א ו ר

את ה' כי אם בהם וזה טעם ויעש אתו גדעון לאסוד וילג אתו בעירו בעפרה ויזנו כל ישראל אחרי
סם ויהי לגדעון ולנחיתו למוקש (סס ח' כ"ז), כי סרו מאחרי ה', והנה לנן הו' קוסם ומנחש
כאשר אכיר נחשתי וארלו ארץ הקוסמים מעולם כדכתיב כי מלאו מקדם וענוים נפלאשים
(ישעי' ב' ו'), ובלעם בן בעור הקוסם היה מעירו וזה טעם למה גנבה את אלהי, (הרמב"ן),
וכיתה כוונתה שלא יגידו ויודיעו ללנן כי רולה יעקב לברוח: (כ) ויגנב יעקב אח לב לבן
הארמי, ס' גנב דעתו כי הוא הו' חושב שהי' עם לאנו והוא ברח, וכנה הכתוב הדעת,
לכ, כי עיקר הדעת בלכ, וינ"ע תרגם המלה הזאת כפי הבו', דעתי' דלנן, ואונקלוס שינה
כל המאמר לתרגם רק ע"פ הכוונה, וכפי יעקב מן לבן ארמאה וכן עשה המתרגם האשכנזי:
על בלי הגיד לו, על שלא הגיד לו דברו: כי ברח הוא, לא שיאמר לו אני בורח כי זה
לא יתכן אלא טעם כי ברח למלת ויגנב גנב דעתו כי הוא הו' בורח והעלים ממנו ולא הגיד
לו כי הו' רולה ללנח, כ"ס כמ"י, ואין הטעם מסכים לזה, כי לפי' הו' ראוי להיות האמת
במלת לו, וגם על בלי הגיד לו הוא מאמר קבד ומסר הנמשך, גם מלת על דחוק, ולכן נראה
לי ששם על מאמר על בלי הגיד לו, כי מלת ברח חכלול ב' ענינים, ההליכה, בהחבא, ופה
עיקר הכוונה על ההליכה, על בלי הגיד לו כי הולך הוא, אבל לפי שבאמת ברח חפש הכתיב
לשון בורח, הואיל וסובל גם כוונת ההליכה המכוונת פה בעלם. וכתיב ר"ע ספורנו מלת
הבריחה בכל מקום חורה על סור האדם מאיזה מקום ואין רודף וזה מדאגת הזק עתיד, אבל
סור האדם מן המקום מפני הזק היה או מפני רודף יקרא גיסה, ויגנב יעקב את לב לבן
הארמי, שלא הראה לו שהרגיש כלל כמה שקבל עליו לשון הרע מצניו ונמה שלא היו סניו עם
יעקב כתמול שלשם, וזה עשה מפני שהי' לבן בעל מרמה באופן שאם הי' מרגיש שידע יעקב
דבר מזה הי' סופר כל לעדיו ולא הי' אכלל יעקב דרך להמלט, על בלי הגיד לו, כמו על
עלת התמיד (במדבר כ"ח ט"ו), הראה יעקב עצמו נאלו בלתי מרגיש באיבת לבן מלבד שלא
הגיד לו כי חסן ללכת וכל זה עשה לא להעדר מוסר אלא כמובנת וזה כי ברח הוא מדאגה
שיגלהו לבן בעזרת אנשי עירו כמו שאמר בהתוללותו ללנן אשר בן עכ"ד ר"ע ספורנו. ולדעת
המתרגם האשכנזי אין הגיד שם על יעקב, כי אם חסר המניד, ושעור הכתוב כך הוא, שהללית
יעקב בעצמו ועלחה לו לגנוב את דעת לבן הארמי עם היותו מעונן וקוסם ובקי בערמומיות,
כי לא הי' אדם שהגיד לו דבר מבחינת יעקב, לפי שהסכימו כלם על ידו, ואף התרבים לא
גלו את און לבן על הדבר הזה, כי לקחתם רחל, לזה לא נאח לו הידיעה כי אם כיוס השלישי:
ויברח

ה מ ע ר

(יט) התרפים, הרב המנאר אמר בשם הרמב"ן שהוא מן רפה עיין בדבריו, וא"כ יהי' התי"ו
למשקל, אבל הרד"ק הביאחו בשם חרף, ולדעתי הוא מלשון ארמית שחרף ענינו גלוי כמ"ס
רש"י על אחד אדוק בתורף ואחד אדוק בטופס (בבא מציעא דף ז') ונקראו ללמים האלה כן,
לפי שמגלים העמידות לדעת המאמינים בהם, גם יש לומר שהתורה קראה אותם חרפים, כי
שם חרף יורה לדעת הערוך על דבר מתועב ונגאל (עיין ערך חרף) ויהיה דומה ממש לשם
גלולים, שהוא מן גלל אדם.

תרגום אשכנזי

ויצא לא

(כא) ויברח הוא וכל אשר-לו ויקם ויעבר את-הנהר וישם את-פניו תר הגלעד: (כב) ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב: (כג) ויקח את-אחיו עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים וידבק אתו בתר הגלעד: (כד) ויבא

וואללטע. (כא) אלוף ענט-פלאה ער אונד אללעס, וואס זיין וואר; ער מאכטע זיך אויף, גינג איבער דען שטראם, אונד וואנדטע זיך נאך דעם בערגע גלעד. (כב) אס דריטטען טאג גע וואורדע דעם לבן אנגע-זאגט, דאס יעקב ענטשלאג-הען. (כג) דא נאהם ער ווינע פערואנדטען מיט זיך, זעטע טע איהם נאך ויעכען טאגע-ריזען, אונד האלטע איהן איין אס בערגע גלעד.

אלהים

ר ש י

תרגום אונקלוס

ליה ארי אול הוא: (כא) ואול הוא וקל די ליה וקם ועבר ית פרת ושיי ית אפוהי לטורא דגלעד: (כב) ואיתחזה ללבן ביומא תליחאה ארי אול יעקב: (כג) ודבר ית אחוהי עמיה וירדף בתרוהי טהלה שבועא יומין ואדביק יתיה בטורא דגלעד: (כד) ואחא

נתחווה: (כב) ביום השלישי. שהרי דרך ג' ימים היה בנייהם: (כג) את אחיו. קרוביו: דרך שבעת ימים. כל אותן ג' ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו ומלא יעקב רחוק מלבן ו' ימים וכו' השיג לבן לאדנו שכל מה שהלך יעקב בו' ימים הלך לבן ביום א': מטוב

ב א ו ר

(כא) ויברח הוא וכל אשר לו, כלל שאמר הפרט: את הנהר, פרת כמו ש"א ויב"ע: וישם את פניו, ללכת תר הגלעד: (כב) ביום השלישי, שהרי דרך שלשת ימים היה בנייהם: (כג) את אחיו, קרוביו, וכן תרגם יב"ע והאחרים האשכנזי: דרך שבעת ימים, כל אותן הימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו ומלא יעקב רחוק מלבן ששה ימים למדנו שכל מה שהלך יעקב בו' ימים הלך לבן ביום אחד לשון רש"י מבראשית רבה, ונכון הוא שילך לבן בגבור לרוח אורח כי נן דרך הרודפים אבל לבן דרך ג' ימים שם בין לאנו ובין הלאן אשר ביד יעקב לא בין העיר ובין לאנו כאלו לבן רועה לאנו צמזומ לביירו יעקב למערכה ובנייהם דרך שלשת ימים, והנה יעקב מן העיר נסע כי שם ביחו בניו ובנותיו וכל אשר לו מלבד הלאן והוגד ללבן ביום הג' כי לא הרגישו ביום הראשון ושם לבן לעירו ולקח את אחיו משם וירדף אחיו מעירו שבעת ימים והשיגו ביום השניעי אבל נאמר על דעת בראשית רבה כי מן השדה אשר שם הלאן נסע יעקב ולבן לקח את אחיו עמו מגוזי לאנו, ובפרקי ר' אליעזר נראה כי לבן שב לעירו ומשם לקח כל גבור וכל בן חיל וירדף אחיו משם, (הרמב"ן). והרשב"ם כתב דרך שבעת ימים, כי יעקב היה הולך לאט בשביל לאנו ולבן שהי' רחוק ממנו הלך לנוח את לאנו כדכתיב ויש דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב והוא מיהר לרדוף והשיגו לסוף שבעת ימים: וירדק, ענין השנה וכן תרגום וישם (בראשית מ"ד ו'), ואדבקינן: (כד) ויבא אלהים וגו', הרשב"ע מפרש קודם וידבק אתו ומירושו וכבר בא אלהים ורבים כמוהו, ואין צורך לזה פה כי יוכל להתפרש כפי' הרמב"ן ח"ל וידבק וגו', כי ביום השניעי לערב הגיע לבית, אל תחת ההר וראה את יעקב חונה מעליו מרחיק ולן בלילה ההוא למטה ויבא אליו הזלום, וטעם אל לבן הארמי להגיד כי אע"פ שהוא ארמי ואנשי מקומו אנשי מרפס ועוננים כפלאשים בא אליו מלום הנבואה לכבוד הדיק, וכן ויגנב יעקב את לבן לבן הארמי אע"פ שהוא

שהוא

ויצא לא

אלהים אל לבן הארמי בחלם
הלילה ויאמר לו השמר לה סן
תדבר עם יעקב מטוב עד רע:
(כה) וישג לבן את יעקב ויעקב
תקע את אהלו בהר ולבן תקע
את אחיו בהר הגלעד: (כו) ויאמר
לבן ליעקב מה עשית והגנב
את לבבי והנהג את בנותי
כשבויות הרב: (כז) למה נחבאת
לברח והגנב אתי ולא הגדת

לי

חרגום אשכנזי רלח

(כד) גאטט אבער קאם צו לבן
דעם ארמיטען אים נעכטליכען
טרוימע, אונד שפראך צו
איהם: היטע דוך, דאס דוא
ניכט (פאן דער ריקוויזע) רע-
דעסט מיט יעקב וועדער אים
גוטען נאך אים באוען. (כה) אל-
זא ערהייטע לבן דען יעקב.
יעקב האטטע זיין צעלט אויף-
געשלאגען אויף דעם בערגע,
אונד לבן מיט זיינען פערוואנד-
טען שלוגען אנף, אויף דעם
בערגע גלעד. (כו) דא שפראך
לבן צו יעקב: וואס האסט
דוא געטהאן, דאס דוא זא
מיין הערץ געשטאהלען, אונד
מיינע טעכטער ווענגעפיהרט
האסט וויא קריענסגעאנגע-

נע? (כז) ווארום ביזט דוא זא היימליך געפלאהען, אונד האסט מיך אלזא בעשטאה-

ר ש י

חרגום אונקלום

מימר מן קדם יי לוח לבן ארמאה בחלמא
דליליא ואמר ליה אסתמר לה דילמא
תמליל עם יעקב מטוב עד ביש: (כה) ואדביק
(כד) מטיב ועד רע. כל טובתן של רשעי'
רעה היא אלל הכדיקים: (כו) כשניות
חרב. כל מיל הנא למלחמה קרוי חרב:
(כז) ותגנוב אותי. גנבת את דעמי:

לבן ית יעקב ויעקב פרס ית משכניה במורא ולבן אשרי ית אחוהי
במורא דגלעד: (כו) ואמר לבן ליעקב מה עבדת וכפיחא מני ודברת ית
בנתי בשבית הרבא: (כז) למה אטמרת למיזל וכפיחא מני ולא הויחא לי

ב א ו ר

זהו הארמי הקוסם בעל התרפים ענ"ל: פן חרבר, שלא מדבר: מטוב עד רע, לפי
פשוטו השמר לך פן מדבר עמו לעשות לו טובה אם ישיב עמך מדברו או פן תפחידנו לעשות
לו רעה אם לא יבא עמך כי אני כוונתי לשוב אל ארצו, (הרמב"ן), וכפי' הראב"ע ור"ע
ספורנו, ושעור הכחוש לפ"ו השמר לך מדבר עם יעקב (מענין שובו אל"ך) בין באופן שטוב
לו או באופן שרע לו, ועפ"י חבין כוונת המתרגם האשכנזי: (כה) וישג לבן את יעקב,
פרע שאזר הכלל, ולפי ס' הרמב"ן שהעמקתי בפסוק הקודם, מהי' ההשגה הזאת יותר
קרובה, כי הראשונה לא היתה רק חלל ההר בתחיתו ויעקב הי' בראשו, אבל זאת היתה
בראש ההר: תקע את אחיו, ח"ת ויב"ע תרגמו תקע הראשון, פרס, לפי הענין השיך
לאהל, ותקע הב', אשרי, לפי הענין השיך אל אחיו, כי מלת את מתרגמים, ית, שמורה
על הפעול שהם אחיו, אבל הראב"ע מפרש תקע הב' כמו הא', ומלת אהלו מושגת עלמה
ואחרת עמה, ומלת את פי' עם, ושגורו, ויעקב תקע את אהלו בהר ולבן תקע את אהלו
עם אחיו בהר הגלעד, וכן מתרגם בל"א: ביר הגלעד, הוא ההר הנוצר בתחל' ולכן תרגם
יב"ע, בהיות טורח דגלעד, והנה היו שניהם בהר אלה נכח אלה: (כו) כשבויות הרב,
כל מיל הנא למלחמה קרוי חרב: (כז) נחבאת לברח, מליכה בפולה למוספת באור: והגנב
אחי, ל' הרד"ק בארשים שרש גנב כאלו אמר דעמי או יהיה אותי במקום מן כלומר גנבת דעתך

לִי וְאֶשְׁלַחַךְ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים
בְּתַף וּבְכִנּוּר: (כח) וְלֹא נִשְׁתַּחֲוֶי
לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבִנְתֵי עֵתָהּ הַסְּכֵלֶת
עֲשׂו: (כט) יֵשׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת
עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אֲמָשׁוּ

לען? ווארום האסט דוא מיר
עס ניכט געוואנט, זא העטטע
איך דיך הינוועג געשיקט
מיט פריידען אונד געוענגען,
מיט פויקע אונד הארפע.
(כח) זא אכער האסט דוא מיר
ניכט איינמאהל מיינע וואהנע
אונד טעכטער קיססען לאסט-
סען. זיעהע! דוא האסט אונ-
פערניגפטיג געטהאן. (כט) נון
האבע איך דיא מאכט אין דער

אמר

האנד, מיט איך שלים צו פערפאהרען; אלליין דער גאטט אייערעס פאטערס

שפראך

תרגום אונקלוס

ר ש י

וְשִׁלַּחְתָּךְ פֹּה בְּחֵדָן וּבְרִישׁוֹתָן בְּחֹפִין
וּבְחִנּוּי: (כח) וְלֹא שְׁבַקְתָּנִי לְנִשְׁקָא לְבָנִי
וּלְבִנְתֵי בְעֵן אֶסְבְּלָהָא לְמַעַבְד: (כט) אִיח חִילָא בְּיַדִּי לְמַעַבְד עִמָּכֶם בִּישׁ וְאֱלֹהָא

(כט) יש לאל ידי. יש כח וחיל בידי לעשות
עמכם רע וכל אל שהוא לי קדש על שם
עיון

ב א ו ר

ממי וכן אמר התרגום ונסיתא מני עב"ל, ועס שאמת הוא שיבא לפעמים את נזקום מן
כמו כלחתי את העיר (שמות ט' כ"ט), פי' מן העיר, וכמוהו רבים, מ"מ יותר נראה כפי'
הא', ומהי בענין המליכה הראשונה, ותגוב את לבני, וכן אותי הנוונה על הלכ שהוא העיקר,
ועיקר כוונת שתייהן על גניבת דעתו, וכן תרגם יב"ע, וכן פירש"י, ואין ראוי מן אנקלוס
לפירושו הב', כי הוא תרגם גם ותגוב את לבני, וכסית מני, כי לא תרגם בשתייהן רק
הכוונה, ועל מלת וכסית לא שייך רק מני. אבל המתרגם האשכנזי שתרגם (אונד האסט
איך חזק בעטטהווען) כוונתו לפרש באופן אחר יותר נאות, כי בתחלה שאל שתי שאלות
בדרך כלל, א' למה נקבאת לברך, ב' ותגוב אתי, והוא גניבת התרפים, ואח"כ פרט שתייהן,
כי ולא הגדת עם הפסוק שלאחריו באור על הראשון' ופסוק ועמה הלך הלכת באור על
השני' שהיא ותגוב אתי: ולא הגדח לי ואשלחך וגו', תרגם יב"ע, ולא תניח לי ואלו תניח
לי שלאחריו וכו', והולך לזה לפי שמשב כי ולא הגדת לי איננו לשון שאלה, רק מאמר אמיתי,
הנה לא הגדת לי, אבל יותר נכון לפרש כי מלת למה מושבת עלמה ואחרת עמה, וענינו,
ולמה לא הגדת לי והייתי משלח אותך וכו', ואין לריך להוסיף, וכן מתורגם כל"א: ואשלחך,
עמיד מורכב עם העבר כמ"ש בהקדמה ובבאורי כמה פעמים, וכן מתורגם כל"א (זא העטטע
איך דיך הינוועג געטיקט), ואלו הזמנים המורכבים יבאו לפעמים בלשון עבר ולפעמים
בלשון עתיד: ובכנור, א"ת ובחננין, ואין זה תרגומו של כנור כי תרגם אבי כל תפש כנור
ועובג (בראשית ד' כ"א), כנורא ואבובא, אבל תרגם פה לפי כוונת המאמר כדרכו בהרבה
מקומות עם שלא הולך לזה: (כח) נמשחני, עזבתי: לבני, כתרגום יב"ע לבני ברתאי:
הסכלח, לשון טפשות: עשו, מקור, ובוי"ו במקום ה"א למ"ד הפעל, וענינו הסכלת לעשות
זאת, או לעשות בן, בן פי' הראש"ע, וכוונתו לבאר המקור בהוראתו, ואין לורך, כי המקור
יפורה בזמן הפעל המתלווה עמו אם עבר או עתיד, וביאורו פה הסכלת מה שעשית, וכן
תרגם יב"ע, אסכלת מה דעבדת: (כט) יש לאל ידי, יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע,
וכל אל שהוא לשון קדש על שם עיון ורוב אונים הוא, וארשו איל כמו כנור אין איל (תהלים
פ"ח ה'), ולכן לא ישחנה הכירי ברבוי ובננוים, אלים אלי, ואפי' בסמיכות הרבים לא
נשחנה כמו אילי מואב (שמות ט"ו ט"ו), ונמלאת ד' פעמים במקרא בסמיכו' הרבים ובכולם
בתובה היו"ד ע"הס, ואות השמוש הפוכה, והראוי יש אל לידי, וכן ת"א, אית חילא בידי,
בן תרגם יב"ע והמתרגם האשכנזי: ואלהי אביכם, הוא' כמו אכל, וכ"מ כל"א: אמש,

אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמַר לְךָ
 מִדְבַר עַם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע:
 (ב) וְעַתָּה הֲלֹךְ הַלְכַת כִּי־נִכְסְפָה
 נִכְסְפָתָהּ לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ
 אֶת־אֱלֹהֵי: (לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר
 לְלִבִּי כִּי יֵרְאֵתִי כִּי אָמַרְתִּי פֶן־
 תִּגְזַל אֶת־בְּנוֹתֶיךָ מֵעַמִּי: (לב) עַם
 אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא
 יִחִיר נֶגֶד אֲחֵינוּ הַכֹּרֶלֶךְ מֶה
 עֲמָדֵי וְקַח־רֶדֶךְ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב

שפראך פֿאַרניע נאָכט צו מיר,
 אונד זאָנטע: היטע דייך, מיט
 יעקב (פֿון דער ריקרייזע) צו רע=
 דען וועדער אים גוטען נאָך
 אים באַזען. (ב) אינרעססען
 ביזט דוא נון אויך ווענגענאָג=
 גען, ווייל דוא דייך זעהנטעסט
 נאָך דיינעם פֿאַטערס הויז.
 וואָרום שטאַהלטעסט דוא
 נאָך מינע געטטער? (לא) יעקב
 אַנטוואַרטעטע, אונד שפראך
 צו לבן: ווייל איך טיך פֿיר־
 טעטע, אונד דאָכטע, דוא
 טעכטעסט; מיר דיינע טעכ־
 טער מיט געוואַלט ווענגענע=
 טען. (לב) בייא וועם דוא
 אַבער דיינע געטטער פֿינדען

ווירסט, דער זאלל ניכט לעבען בלייבען! אים
 טערוועכע, וואָס פֿאַנדעם דייניגען בייא מיר איזט, אונד נים עם דיר. יעקב וואוסטע

חרגום אונק לום

ר ש י

דאָבוכן ברמשא אָמר לי למימר איסחמר
 לך מלמלא עם יעקב מטוב עד ביש:
 (ב) וכען מיל אולת ארי חמדא חמידתא
 לבית אבוך למא נסיבתא ית דחלתאי:
 (לא) ואחיב יעקב ואמר ללבן ארי דחיליח
 ארי אמריח דילמא חנוס ית בנתך מני: (לב) עם די תשפח ית דחלתך לא יתקיים
 קדם אחנא אשתמודע לך מה דעמי וסב לך ולא ידע יעקב ארי רחל נסבתיון:

עיוז ורוב אונים הוא: (ל) נכספתה
 חמדת והרבה יש במקרא נכספה וגם
 כלתה נפשי (תהלים פ"ד) - למעשה ידיך
 חכסוף (איוב י"ד): (לא) כי יראתי וגו'.
 השיבו על ראשון ראשון שאמר לו ותנהג
 את בנותי וגו': (לב) לא יסיה. ומאזתה
 קללה מתה רחל בדרך: מה עמדי.

ב א ו ר

הלילה שער: אמר אלי לאמר, אמר אלי בלשון זה, כמבואר בהקדמה, ובכאוי כמה
 פֿעמים: השמר וגו', ואני חולק לו כבוד לאלהי אבינס, כן פי' הרשב"ם, אבל הי' ראוי
 להיות מאמר זה בסוף דבריו, וינאף לי כי מאמר זה הוא הקדמה אל שאלתו השנית, כלומר
 אף כי ראיתי כי רגון השם הי' בהליכתך לבית אביך בעבור שאמר אלי שלא אחזירך בין נכפי'
 ונין בדברים טובים, אבל למה נכת את אלהי, כי על דבר זה לא הי' דבר האלהים עמך,
 או חיה' הנוונה לחזק שאלתו הא', כי אם מה' הי' לך נסיעתך זאת כאשר אמר אלי אשם,
 לא הי' לך לברוח, כי לא הייתי יכול לעכנ על ידך כמו שאיני יכול להחזירך עתה: (ל) ועתה
 הלך הלכת כי נכסף נכספחה לבית אביך למה גנבת את אלהי, הכוונה אם מריב חשקך
 לבית אביך הלכת ממני, ויש לך קלת התוללות בזה, אין לך התוללות על גניבת אלהי,
 כי לא הייתה חלוותך לבית אביך סנה שחגנב את אלהי: נכסף נכספחה, ענין תאוה וחשק
 כמו נכספה וגם כלתה נפשי (תהלים פ"ד ג'), למעשה ידיך חכסף (איוב י"ד ט"ו), ונכסף
 מקור מנין נפעל נפעל אם גלחם נלחם נס (שופטים י"א כ"ה), גשאל נשאל דוד (שמואל
 א' כ' כ"ח): (לא) כי יראתי וגו', השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון: (לב) עם אשר חמצא
 וגו', כלומר כל מי אשר חמצא את אלהיך עמו לא יסיה, כי אני אעשה נקמה מגופו: מה

נעמליך ניכט, דאס זיא רחל
געשטאָהלען האַטטע. (לג) לבן
גינג אין יעקב'ס צעלט אונד
אין לאה'ס צעלט אונד אין דער
ביידען מענדע צעלט, אונד
פֿאַנד ניכטס. אויס לאה'ס
צעלט גינג ער הערויס, אונד
קאם אין רחל'ס צעלט. (לד) רחל
נאָהם אינדעססען דיא הויז-
געטצען; טהאָט זיא אין דען
זאַטטעל: קיססען דעם קא-
מעעלס, אונד זעטצעט זיך
דאָרויף. אַלזאָ דורכֿוויהלמע

כי רחל גנבתם: (לג) ויבא לבן
באהל יעקב ויבאהל לאה
ויבאהל שתי האמהות ולא מצא
ויצא מאהל לאה ויבא באהל
רחל: (לד) ורחל לקחה את-
היתרפים והזשמים בכר הגמל
ותשב עליהם וימשיש לבן את-

כל

ר ש י

תרגום אונקלוס

משלך: (לג) באהל יעקב. הוא אהל
רחל שהיה יעקב תדיר חללה וכן הוא
אומר בני רחל אשת יעקב ויכולן לא ואמר
אשת יעקב: ויבא באהל רחל. כשילא
מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שיחפש
באהל האמהות. וכל כך למה לפי שהיה
מכיר בה שהיא משמנית: (לד) בכר הגמל
ל' כרים ונסתות כחרגומו בעביטא דגמלא
והיא

(לג) ועל לבן במשקנא דיעקב ובמשקנא
דלאה ובמשקנא דתרתין לחינחא ולא
אשקח ונפק ממשקנא דלאה ועל במשקנא
דרחל: (לד) ורחל גסיבת ית צלמניא
ושחיחינון בעביטא דגמלא ויחיבת עליהון
ומשיש

ב א ר

עמרי, משלך: וקה לך, הדבר ההוא: (לג) ויבא לבן באהל יעקב וגו', רש"י פי' כי אהל
יעקב הוא אהל רחל, ואחר שחפש בכל האהלים חזר וחפש באהל רחל שידע בה שהיא משמנית,
והרמב"ן טען עליו ואמר שעל דרך הפשט לא יתכן שיקראו נפסיק אחד בשני שמות, והטוב
כפי' הרשב"ם וז"ל ויבא לבן באהל יעקב, ואמר כך באהל לאה ואמר כך באהל שתי השפחות,
ולמה לא מלאם באהל רחל שהרי כשיטא מאהל לאה ויבא באהל רחל ישנה רחל על כר הגמל
שהתרפים בחובו, ויבא מאהל לאה ויבא באהל רחל, כלומר אעפ"י שאמרנו למעלה באהל
לאה ובאהל שתי השפחות לא כך היה אלא בתחלה כשיטא מאהל לאה ונגס באהל
רחל, אבל מפני אורך דברים שאמר לבן לרחל ורחל ללבן לא היה רוצה להפסיק
את הפסוק הראשון עכ"ל, ולפי"ז לא חפש רק פעם אחת בכל אהל, וכן פי' הראב"ע
בסוף דבריו ובתנן שהנחוב אחז דרך קלרה ואישר להזכיר אהל רחל להזכיר בכלן ולא
כלא כי לא היו שם וחזר ופי' כי בעת לאתו מאהל לאה בא באהל רחל אשר שם התרפים
רק שבכר לקחתם רחל ותשימם בכר הגמל, וגם הרמב"ן הסכים לפירוש זה: ובאהל שחי
האמהות, אהל אחד הי' לשתיהן או באהל כל אחת מהן, (הראב"ע), והרמב"ן הסכים לפי'
האחרון ובתנן כי אהלים היו לכלם כי היה זה מציעות הלדיק כעבור שלא חדע האחרת בנואו
אל רעותה וגם אסור הוא בדין תורה כמו שהזכירו חכמים במסכת נדה וליעקב אהל מיוחד ושם
חללנה על שלחנו עם נניו ועם בני ביהו עכ"ל: (לד) ורחל לקחה, לפני זה: בכר הגמל,
לשון כרים ונסתות כחרגומו בעביטא דגמלא והיא מרדעת העשו' במין כר (שנותני' על הגמל
לשבת עליו), ובעירובין (דף י"ג ע"ב) שינו הקיפוח בעביטין והן עביטין גמלים בשט"ו בלע"ז,
(רש"י), ובל"א (זוהרזאטטעל), והראב"ע מפרש כי כר הוא מין ממיני הגמלים הרגילים מהר,
ותשימם במקום שעומדים הכרים והגמלים דהיינו באורותם, ותשב עליהם ולא הייתה באהל,
אהל

ויצא לא

חרגום אשכנזי רמ

כָּל־הָאֱהָלִים וְלֹא־מִצָּא: (לה) וְהָאָמַר
אֶל־אָבִיָּה אֶל־יַחַר בְּעֵינַי אֲדַנִּי
כִּי לֹא אוֹכַל לְקוֹם מִפְּנֵיךְ כִּי־
דַרְךְ נָשִׂים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא
אֶת־הַתְּרַפִּים: (לו) וַיַּחַר לִיעֲקֹב
וַיִּרְבּ בְּלִבּוֹ וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר

לבו דאז נאנצע צעלט, אונד
פאנד ניכטס. (לה) רחל אבער
שפראך צו איהרעם פאטער:
מיין הערר בעליעבע ניכט צו
צירנען, דאס איך ניכט אויפֿ־
שטעהען קאן, ווייל איך עבען
ווייבערשו אַכֿהייט האַבע! ער
זוכטע אַלזא, אונד פאנד דיא
געטצען ניכט. (לו) נון פֿער־
דראָס עם יעקב, אונד ער
צאנקטע מיט לבו. יעקב פֿינג
אַן, אונד שפראך צו לבו:

לבו

חרגום אונקלוס

רש"י

וּמִשֵּׁשׁ לָבָן יַחַד כָּל מִשְׁבָּנָא וְלֹא אֲשַׁבַּח: והיא מרדעת העשויה כמין בר. ובעירובין
(לה) וְאִמְרַת לְאָבוּהָא לֹא יִתְקַוֶּה בְּעֵינַי וְהָאֲמַר
רַבּוּנִי אָרִי לֹא אֵיכּוֹל לְמִיקָם מִן קִדְמָךְ אָרִי אֲוֹרַח נָשִׂין לִי וּבְלֹשׁ וְלֹא אֲשַׁבַּח יַחַד
צְלָמְנִיא: (לו) וְזָקִיף לִיעֲקֹב וּנְצָא עִם לָבָן וְאִתִּיב יַעֲקֹב וְאָמַר לְלָבָן מַה הוֹבִי מַה

סורחני

באור

אבל דמוק הוא, ויחכן שרשו כרר: (לה) דרך נשים, מנהג והוא הנדות, ואמר בן דרך
כבוד, וכן ארז כנשים (בראשית י"ח י"א), ולזון הרמז"ן לא הבינותי מה התנוללות זה וכי הנשים
אזר להם האורח לא יקומי ולא יעמדו אולי אמרה כי ראשה ואזריה כבדים עליה והיא
חלה בנא הארז כי בן דרכן וכל שכן במעטית הלידה כרחל שדמיהן מועטין והארז יכבד
עליהם מאד, והנכון בעיני כי היו הנדות בימי הקדמונים מרוחקות מאד כי בן שמן מעולם
נדות לריחוקן כי לא יתקרבו אל אדם ולא ידברו בו כי ידעו הקדמונים בחכמהם שהנלן מזיק
וגם מנטן מוליד גנאי ועושה רוע כאשר בארו הפילוסופים, עוד אני עתיד להזכיר נסיונם
בזה, והיו יושנות בדד באהל לא יכנס בו אדם וכמו שהזכירו רבותינו בצרייתא של מסכת נדה
תלמיד אסור לשאול בשלומה של נדה רבי נחמיה אומר אפילו הדבור שהוא יולא מפיה הוא
טמא אמר רבי יוחנן אסור לאדם להלך אחר הנדה ולדרוס את עפרה שהוא טמא נמת כך
עפרה של נדה טמא ואסור ליהנות במעשה ידיה ולנך אמרה רחל ראוויה הייתי לקום מפני
אדוני לנשק ידיו אבל דרך נשים לי ולא אוכל להתקרב אליך וגם לא ללכת באהל כלל שלא
תדרוך אתה עפר רגלי והוא הכריז ממנה ולא ענה אותה כי לא היו מספרים עמהם כלל
מפני שדבורה טמא עב"ל: ויחפשו וגו', כלל שאמר הפרט: (לו) ויחר ליעקב וירב בלבן,
מתזלה נתן לו רשות לחפש כי אמר עם אשר תמלא את אלהיך ואמר נגד אחינו הנר לך מה
עמדי, ואיך ימלא אם לא יחפש וימשש אבל מתחלה היה חושש אולי אחת הנשים או העבדים
גנבו את אלהיו ועתה בראותו כי אינם עמהם חרה אפו כי אמר לא אכד את אלהיו רק תואנה
הוא מבקש ממני, והמלאה לכן היתה כדי לחפש כלי יעקב שהיה חושד אומר שאל גונב איוזה
דבר משלו: ויען, שרש ענה עיקרו תשובת הדבר, ויש ענין בתחלת הדברים כמו בדברי הויכוח
או בשיר כמו ויען איוב ויאמר (איוב ג' ב') הראשון, שעדיין לא דברו אליו רעיו, ותען להם
מרים (שמות ט"ו ב"א), והיינו לפי שנעניין הויכוח, הראשון לריך אל השני, ולא יושלם
ענין הויכוח כי אם כשזה שואל וזה משיב, וכן היו גם השירים הקדמונים שהיו שנים משוררים
זה תחלת המאמר וזה סופו, ונ"ל שזהו הסנה שרוב השיכים הם כפל לשון במלות שונות, כדי
שכל אחד ישורר כל מאמר, ואם נבדלו כלשון אין רע, כי הכוונה היא העיקרה, ולא נבדלו
כלשון

לִלְבָן מִה־פְּשְׁעֵי מִה־חַטָּאתֵי כִּי
 דִּלְקַת אַחֲרָי: (לז) כִּי־מִשְׁשֶׁת
 אֶת־כָּל־כְּרֵי מִה־מְצָאתָ מִכָּל
 כְּלֵי־בֵיתָה שִׁים כֹּה נִגְדַת אֲחִי
 וְאַחִיקָ וְיִזְכִּיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: (לח) זֶה
 עֲשׂוּרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רַחֲמֶיךָ
 וְעִנְיָה לֹא שִׁכְלוּ וְאִילֵי צִאֲנָה לֹא

וואס איזט נון מיין פֿערברעכען, וואס איזט מיינע וינדע, דאס דוא מיר זא נאכגעועטצט האסט? (לז) דוא האסט יא אללע מיינע גערעטהע דורכ־ וויהלט, וואס האסט דוא פֿאן דיינעם הויזראטה געֿונדען? לעגע הער אין געגענווארט מיינער אונד דיינער פֿער־ וואַנדטען, דאס זיא צווישען אונז ביידען ענטשיידען! (לח) דיע־

זע צוואַנציג יאהרע, דיא איך בייא דיר געוועזען, האבען דיינע שאַפֿע אונד ציעגען ניכט פֿערלאַממעט, אונד דיא ווידרער דיינעם קליינען פֿיעהעס האבע איך ניכט געגעס־

תרגום אונקלוס

ר ש י

סִדְרָחְנִי אֲרִי רַדְפָּתָא בְּתָרָא: (לז) אֲרִי מִשְׁשֶׁתָּא
 יח כָּל מְנֵי מַה אֲשַׁבְּחָתָּ מִכָּל מְנֵי בֵיתָךְ
 שְׁנֵי הָכָא קָדָם אֲחִי וְאַחִיקָ וְיִזְכִּחוּ בֵּין תְּרוּנָא:
 (לח) דָּגֵן עֲסָרִין שָׁנִין אָנָּא עִמָּךְ רַחֲמֶיךָ
 וְעִנְיָה לֹא אֲחִילֵלוּ וְדַכְרֵי עִנְיָה לֹא אֲכַלִּית:
 חבירא

נש"טו בלע"ז: (לז) דלקת. רדפת כמו על ההרים דלקונו (איכה ד') וכמו מדלק אחרי פלשת' (שמואל א' י"ז): (לז) ויזכיו־ וינדרו עם מי הדין אפרובי"ר בלע"ז: (לח) לא שכלו. לא הפילו עיבורם כמו רחם משכיל (הושע ט') תפלט פרתו ולא תשכל (איוב כ"א): ואילי לאך. מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל שאס לא

ב א ו ר

בלשון רק כדי להמתיק הדבר ולתת עריבות אל און הזומע, אכל דעת חז"ל בסוטה פ"ה מ"ד איכה בן כי לדעת ר"ע היו עונין רק ראשי פרקים, ודגת ר"ג שמה החזיל והס קראו אחריו בולה, ועוד דעה אחרת שם בגמרא: מה פשעי מה חטאתי, מה מלאך בי עול לשעבר ששדדתי טהה לגולן. (ר"ע ספורנו): כי דלקת, רדפת, כמו מדלק אחרי פלשתים (שמואל א' י"ז ו"ג), על ההרים דלקנו (איכה ד' י"ט): (לז) שים כה, ענינו כמו הנה, ור"ל שים דבר הוויכות שניינו נגד אחי ואחינו והמה יזכיו בן שנינו, ונראה את מי ילדיקו ואת מי ירשיעו וכן תרגם יב"ע, שוי כדון דינך: ויזכיו, לשון רש"י וינדרו עם מי הדין אפרובי"ר בלע"ז עכ"ל, ובל"א (בייפאָלז געבען): (לח) לא שכלו, לא הפילו עיבורם, כמו רחם משכיל (הושע ט' י"ד), תפלט פרתו ולא תשכל (איוב כ"א י'), והכוונה כי הנה הסך זה מלאך בי שלא בלבד שעבדתיך באמונה כמשפט הלדיקים אבל היטבתי לך יותר שהשדדתי באופן שלא שכלו מתוך חוסר מרעה ומתוך שאירה פחות: ואילי צאנך לא אכלתי, אפילו כמנהג שאר הרועים, כי דרך רועי לאן במדבר לאכול מן הכבשים הזכרים, (פי' ואילי, ומאילי, ואפילו אסד לא אכלתי, ומסר מ"ס השמוש כמו אלחנן בן דודו בית למס (שמואל ב' כ"ג כ"ד), ר"ל מנית לחס

ה מ ע מ ר

(לז) ויזכיו, לשון רש"י וינדרו עם מי הדין אפרובי"ר בלע"ז ע"כ, ובנאור להרמב"מ מתורגם הנלע"ז בל"א (בייפאָלז געבען); והפלא שילא זה התרגום מעט סופר מהיר בלשונות שונות, ולמעלה (כ' ע"ו) שפירש"י ונכתת יהיה לך פתחון פה להתוכח וכו' ולשון הוכחה בכל מקום ברור דברים אשפרובי"ר תרגם נכון (ערויטערען) בל"א ע"ש, לכן בל"א גם כאן בל"א (ערויטערען).

אכלתי: (לט) טרפה לא הבאתי
אליך אנכי אחטנה מידי
חבקשנה גנבתי יום וגנבתי
לירה: (מ) הייתי ביום אכלני
חרב וקרח בלילה ותגר שגתי

מען: (לט) צערריססענעם
האבע איך דירניכט געבראכט,
איך מוסטע עם מיססען, פאן
מייער האנד קאננסט דוא
פאררערן, וואס דעם טאגס
אונד וואס דעם נאכטס גע-
שטאהלען ווארד. (מ) ווא איך
אם טאגע וואר, פערצעהר-

מעניי

טע מיך דוא היטצע, אונד ביא נאכט דער פראסט, אויך דער שלאף וויך אויס מיינען
אוי

תרגום אונקלוס

רש"י

(לט) חבירא לא איתית לוחך בד הוה שגיא
ממנינא מן ידי את בעי לה נטרית בימא
ונטרית בליליא: (מ) הויחי בימא אכלני
שרבא וגלידא הוה נחית עלי בליליא ונדח
שגתי

כן מה שזמו אילים לא אכל אבל כנשים
אכל אם כן גזלן הוא: (לט) טרפה.
על ידי ארי וזאב: אובי אחטנה. לשון
קולע באופן אל השערה ולא יחטיא (שופטים
כ'). אני ונני שלמה חטאים (מלכים
א' א') חטאים. אנכי אחטנה אם חסר'
חסרה לי שמדי תבקשה: אובי אחטנה.

תרגומו דהוה שגיא ממנינא שהיתה נפרדת ומחוסרת כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר ל"ח) תרגומו
לא שגא: גנובתי יום וגנובתי לילה. גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי: גנובתי. כמו רבתי בגוים
שרתי במדינות (איכה א') מלאתי משפט (ישעי' א') אהבתי לדוש (זושע י'): (מ) אכלני חרב. לשון
אש אוכלה: קרח. כמו משליך קרחו (תהלים קמ"ז) תרגומו גלידא: שגתי. לשון שינה:

באר

לזס, עד יקס גוי אויביו (יהושע י' י"ג), מאויביו, והדומים להם): (לט) טרפה, ע"י ארי
וזאב: אנכי אחטנה, לשון קלע באופן אל השערה ולא יחטיא (שופטים כ' י"ו), אני ונני
שלמה חטאים (מלכים א' א' כ"א), חטאים, אנכי אחטנה אם חסרה חסרה לי שמדי תבקשה,
והייתי לשלם בעדה: אחטנה, חסר חל"ק למ"ד הפעל, והראוי אחטנה, ורש"י והרשב"ם
פי' מלה זאת מלשון חסרון וכן ת"א והמתרגם האשכנזי, אבל הרד"ק בשרשים שרש חטא הביא
כל האלות משרש זה תחת ענין חסד, והוא לשון חטא ועין הנעשה בשוגג, ופירושו כאן שהיו
החזא עלי ואלם לך כמות, וכן פי' הרשב"ע ור"ע ספורנו, וכן תרגם יב"ע: חבקשנה,
קל"ח הקו"ף וכן רוב הכנין כאשר הקו"ף בשוף הוקלה מהדגש: גנבתי יום וגנבתי לילה, גנובת
יום וגנובת לילה הכל שלמתי, והיו"ד באניהם נוספת או ליחס כמו מלאתי משפט (ישעי' א' כ"א),
רבתי בגוים שרתי במדינות (איכה א' א'), כאלו אמר גנבתי יום וגנבתי לילה, והוא
פעול קל לנקמה בשמיכות על משקל בעל (נראשית ב' ג'), ואלו היתה היו"ד לכנוי
הי' לו לומר גנבתי בקמן הבית, ואל"ת, נטרית בימא ונטרית בליליא, ולא אוכל לכוונו על
לשון הכתוב: (מ) הייתי ביום, ענינו במקום שהייתי ביום אכלני חרב, וב"ת יב"ע, הויחי
נימאח בחקלא, וכן מתורגם בל"א: אכלני, לשון אש אוכלה (דברים ד' כ"ד) - (רש"י): חרב,
ענין היובש והנגוב והחמימות: וקרח, כמו משליך קרחו (תהלים קמ"ז י"ז), תרגומו גלידא,

המעמר

יותר נאות לתרגם (ערפראבוען, ביזוועהרען, ערקעננען). (ד"ה). (לט) אנכי אחטנה, פירש"י
לשון קולע באופן אל השערה ולא יחטיא וכו', ואח"כ התחיל עוד הפעם אנכי אחטנה תרגומו דהוה
שגיא ממנינא וכו', הנה שני דבורים האלה נלמדים יחדיו ובהם זה ולמד על זה כאשר הערנו
זה פעמים שחאמרי רש"י זה דרננס לאו, בתפלה באר שלשון חטא פה אינו מענין חטא ועין

תרגום אשכנזי

ויצא לא

מעניני: (מא) זה לי עשרים שנה
בביתך עבדתך ארבע עשרה
שנה בשתי בנותי ושש שנים
בצאנך ותחלף את משכרתי
עשרת מנים: (מב) לולי אלהי
אבי אלהי אברהם ופחד יצחק

אוינען (מא) איך בין נון צוואנ-
ציג יאהרע אין דיינעם הויזע,
איך האבע דיר געדיענט פֿיער-
צעהן יאהרע אום דיינע צווייא
טעכטער, אונד זעכס יאהרע
אום דיינקליינעם פֿיעה, דוא
אבער פֿערוואַנדערעלטעסט מיי-
נע בעלאָהנונג צעהן מאָהל.
(מב) וואָ ניכט דער גאָטט מיי-
נעם פֿאַטערס, דער גאָטט
אבֿה'ס אונד דיא עהר-
פֿורכט יצחק'ס מיר צום ביי-

ר ש י

תרגום אונקלוס

שינתי מעיני: (מא) דגן לי עשרין שנין
בביתך פלחיתך ארבע עשרי שנין בתרתין
בנתך ושית שנין בענך ואשניחא ית אנרי
עשר וסנין: (מב) אילולא פון אלהא דאבא
אלהא דאברהם ודדחיל ליה יצחק הוה

(מא) ותחלף את משכרתי. היית משנה
תנאי שנינו מנקוד לטלוא מנקודים
לכרודים: (מב) ופחד יצחק. לא רצה
לומר אלהי יצחק שאין הקדוש ברוך
הוא מייחד שמו על הלדיקים נזייהם
ואצ"פ שי שאמר לו בלאתו מבאר שבע את
ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק בשביל
שכחו עיניו והרי הוא כמת. יעקב נתיירא
לומר

היה

בסעדי

ב א ו ר

(רש"י), ונס' יחזקאל (א' כ"ג), כתב רש"י הקדש הנורא, ת"י גליד חסין, גליח"ה פור"ט
בלע"ז, ובל"א (טטארקער פרקסט): שנתי, לשון שינה: (מא) ותחלף את משכרתי, היית משנה
תנאי שנינו מנקוד לטלוא מעקודים לכרודים, והכוונה בזה כי הנה דלקת אזרי כחזר ירדוף
האדם אזרי הגנב הנה לא מלאת עמי מכל כלי ביתך דבר והיה ראוי לי לקחת מאך כל מה
שאוכל כי אזהר התלפת את משכרתי עזרת מנים והיית תובע מאני הערפות ושלמתי לך שלא
כדן: (מב) אלהי אבי, ואחר כך פירש אלהי אברהם: ופחד יצחק, א"ת וכן יב"ע, ודדחיל
ליה יצחק, ולשון רש"י לא רצה לומר אלהי יצחק שאין הקב"ה מייחד שמו על הלדיקים נזייהם
ואצ"פ שאמר לו בלאתו מבאר שבע את ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (בראשית כ"ח
י"ג), בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתיירא לומר אלהי ואמר ופחד עב"ל, וזהו
שומר

ה מ ע ר

כדעת הראש"ב ורד"ק, כ"ף מענין חסרון ויבוא כנוי השגול על נכון, כי לדעת יתר המפרשים
יהי שבורו השגול יהיה עלי, וא"כ הכנוי כמו זר יחשב, ואם גם מלינו כזוהו, וגם תרגום המיוחס
ליונתן דאין אנה חטי בה מסכים עמהם, הלא טוב לפרשו על דרכו, גם יולדק לפי זה
בנינו בפועל, כי כמו שנאמר וזעז את הבית (ויקרא י"ד כ"ג) כנגד על הסרת הטומאה, כן
נאמר כאן על מלאת החסרון, ולדבריו הניח רש"י עוד ראיה מתרגום אונקלוס, ובאמת
שני הפירושים במלת השגולה עולים בקנה אחד, יען כל לשון חסר מענין חסרון הוא, ולזה
אמרו חז"ל שכל חסר הוא שוגג כלומר חסרון ידיעה, ושגג בראשית כמו שנה בעברית,
וכן שגיאות מי יבין (תהלים י"ט י"ג). גנובתי יום וגנובתי לילה, לשון רש"י: גנובתי
כמו רבתי וכו', אחר שהקדים כי גנובתי נאמך לשם יום הוסף לפרש שהיו"ד איננה לכנוי
רק נוספת כדעת כל המפרשים. ובנאור להרמב"מ בנאקום או ליזס כ"ל ולא ליוסס.
(מב) ופחד יצחק, מה נאמר ונצים פירש"י ז"ל שאין הקב"ה מייחד שמו על הלדיקים נזייהם,
כי

ויצא לא

חרגום אשכנזי רמב

היה לי כי עתה ריקם שלחתי
את עניי ואת יגיע כפי ראה
אלהים ויזכח אמש: * (מג) ויען
לבן ויאמר אל יעקב הבנות
בנתי והבנים בני והיצאן צאני

שטאנד געוועזען וואָרע, דוא
העטטעסט מיך וואָהל לעער
ווענגעשיקט. מיין עלענד אונד
מיינער הענדע אַרבייט האָט
גאַטט געזעהען, אונד דיא פֿאַ-
ריגע נאַכט ענטשיערען.
(מג) לבן אַנטוואָרטעטע, אונד
שפראַך צו יעקב: דיא טעג-
טער וינד מיינע טעכטער, דיא וואָהנע מיינע וואָהנע, דאַן קליינע פֿיעה מיין קליינעם פֿיעה,
אונד

חרגום אונקלוס

ר ש י

בסעדי ארי כען ריקן שלחתי ית עמלי
ות לאות ידי גלי קדם יי ואזכח בראשא:
(מג) ואתיב לבן ואמר ליעקב בנתא בנתי ובנתיא בני ויענא עני וכל די את חזי דילי

ב א ו ר

אמר להלן וישבע יעקב בפחד לבניו ילחץ כמי שמפחד ילחץ ממנו, וכן פי' הרד"ק בשבשים
שלא פחד, ובתנן שאמר זה בילחץ לפי שפחד מהאם ומסר עלמו בדבר העקדה, ולדעתו יותר
הי' שייך זה על אברהם לפי דברי הכתובים המיחסים הנסיון הזה לאברהם ולא ליחצק, ולכן
שפט מזה הראש"ע שהי' אז ילחץ עדיין נער ורך ועקרו בע"כ, ויהיו דבריו אלו אמתיים או
לאו, עכ"פ ראינו שהפסוק מיחסו לאברהם, ולכן הנכון בדברי רש"י, והראש"ע פי' ופחד הוא
שם המקרה, והכוונה יראת ילחץ את האם היא הועילתני כי זכות האב תועיל לבן, והוא
יותר מכוון ע"פ דקדוק המלה, וכן מתורגם בל"א, אבל להלן בפסוק וישבע לריך גם הוא
לפרא כרש"י והרד"ק: היה לי, בעזרי, כ"ת אונקלוס ויב"ע והמתרגם האשכנזי: ריקם, שרש
ריק, והוא שם נתיספת מ"ס וימלא עם זכר ונקבה יסוד ורבים, כמו מ"ס של אמנס ומנס:
שלחתי, ולא בשאמה ובצירים: ויזבח, לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה, (רש"י), ולשון
הרמב"ן ויותר נכון לשון הוכחה כי אמר למעלה ויזכיתו בין שנינו ואמר עתה בי האלהים
היודע הנשפחות הוא הוכיח בין שניהם ולכך לא אמר ויזכח אותך אמש עכ"ל, וכן מתורגם
בל"א, אולם מה שרצה להוכיח פירושו ממה שלא אמר ויזכח אותך, איננה הוכחה לדעתי כי
גם לפי פירושו לריך לקשרו עם מלת בין ולומר ויזכח בינינו אמש כמ"ש למעלה ויזכיתו בין
שנינו. ובאמת יותר נראה לי פה פירש"י כי ההוכחה היא ע"פ ביור הטענות של שניהם
והשלישי מנחין עם מי הלדק והיושר כמו שאמ' למעלה שים כה נגד אחי ואחיק, ר"ל נספר
הדבר שנינו לפניהם למען ישכילו לדעת דבר מי ילדק, משא"כ בדבר ה' אל לבן לא הי' לא
שמיעת טענות שניהם ולא ביור דברים רק גזירה מוחלטת, השמר לך וגו', שהיא החוכמה
ולא ההוכחה: (מג) והבנים בני, כנני הם תשובים: ולבנתי מה אעשה לאלה, אמרו שהוא
כמו

ה מ ע ר

כי האדם בעל בחירה חפשית, וכל עוד נשמחם בס, כלדיק כרשע יוכלו לעזוב דרכיהם, ואז גם לדיק
הכלדיק גם רשעת הרשע לא תזכרנה כמאמר הנביא יחזקאל, ולזה לא יחד ה' את שמו על כלדיק
כל עוד בחיים חיתו, אבל ילחץ כיון שכהו עיניו ונתבטלו ממנו תאוות החושים, לכן אמר הקב"ה
אלהי ילחץ, אולם יעקב מדרך המוסר לא רצה לדבר מאביו אשר עודנו חי הנהו כאילו כבר
מת, חך לקמן (ל"ב י') שהתפלל יעקב אל ה' לבדו, שמר הדבור כאשר בא אליו מפת ה',
ועיין כרש"י שם, כי לדעתי גם רש"י כוון לזה.

וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִי-הוּא
 וְלִבְנֹתַי מִה-אֲעִשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם
 אוֹ לְבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ: (מד) וְעַתָּה
 לָכֵּה נִכְרַתְתָּה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה
 וְהָיָה לְעַד בֵּינִי וּבֵינְךָ: (מה) וַיִּקַּח
 יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֶה מִצִּבְרָה:
 (מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקָטוּ

אונד אללעס, וואס דיא ויע-
 העסט, געהארט מיר צו: אל-
 לין וואס קאן איך מיינען טעג-
 טערן אדער איהרען קינדערן,
 וועלכע זיא געבאָהרען האבען,
 גונטעהר טהון? (מד) קאממע!
 זייד וואללען איינען בונד צער-
 שניידען, איך אונד דוא, וועל-
 כער צום צייגנים זייא צווישען
 מיר אונד דיר. (מה) יעקב
 נאָהם איינען שטיין, ריכטע-
 טע איהן צום דענקמאהל,
 (מו) אונד שפראך צו זיינען אַנ-
 רש"י

אבנים

תרגום אונקלוס

חִיכְזָה הוּא וְלֹא לִשְׁוֹן הַכֹּחַז: (מג) מֵה- הוּא וְלִבְנֹתַי מִה אֲעֲבִיד לְאֵלֶּיךָ יוֹמָא דִּין
 אֲעִשֶׂה לְאֵלֶּה. אִיךְ תַּעֲלֶה עַל לְבִי לְהַרְע
 לֵהֶן: (מד) וְהָיָה לְעַד. הַקִּבְ"ה: (מו) לְאֲחֵיו. אוֹ לְבְנֵיהֶן דִּי יִלְיָדָא: (מד) וְקָעֵן אִיתָא
 הַס בְּנוֹ שְׁהִיו לוֹ אֲחִים נְגִישִׁים לְלֵרָה נִיגְזֹר קָיִים אָנָּא וְאַתָּה וְהָיָה לְסָהִיד בֵּינָא
 וּבֵינְךָ: (מה) וְנָסִיב יַעֲקֹב אֶבֶן וַיִּקְרָא קָטָא: (מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקָטוּ אֶבְנֵיךָ

ב א ו ר

במו ולבנותי מה אעשה להן היום והוא תוספת באור, וכן נשבענו שנינו אנתנו (שמואל א' כ'
 מ"ב), ויותר נכון נראה שהיא דרך חמלה, ולבנותי מה אעשה לאלה אשר לפני כי נכמרו רחמי
 עליהן או לבנותי הכוללים בנותי והם לי כבני, וזה טעם אשר ילדו. ואמר זה כמתחיל על
 דברי יעקב כי באתי אחר כך לראות בנותי ומה אוכל לעשות להן טובה או לבנותי ועתה אטיב
 להן שמכרות לי ברית שלא תענה אותן ולא תקח עליהן נשים, (הרמב"ן), ותכן בזה כוונת
 המתרגם האשכנזי, ורש"י סי' מה אעשה לאלה, איך תעלה על לבי להרע להן, וכ"ס הרשב"ם:
 (מד) והיה לעד, הקב"ה, לשון רש"י, ואינו במשמע, אבל יאמר והיה הנרית לעד בנינותינו
 כי העובר עליו יקולל בכל חלות הנרית בטעם והיו כך לחות ולמופת (דברים כ"ח מ"ו), או
 טעמו נכרתה ברית בדבר קיים שיהי לעד בנינותינו על כן הרים יעקב אבן והוא מה שאמרו
 עד הגל הזה ועדה המלכה בטעם ויאמר יהושע אל כל העם הנה האבן הזאת תהיה בנו
 לעדה (יהושע כ"ד כ"ז), (הרמב"ן), ודבריו האחרונים נראים כי ברית לשון נקבה, וכ"ס דעת
 אונקלוס ויב"ע והמתרגם האשכנזי שיהי לעד איננו שנ על השם: (סו) ויריאה מצבה, הרימה
 להיוותה מצבה שהגיבה על קימתה וזאת במקום גבוה מההר להיוותה נראית מרחוק זהו שאמר
 וירימה ולא אשר וישם אותה מצבה לפיכך קראה מצבה, וכ"ס יב"ע, וזקפה לקמה, וכ"ס
 בל"א: (מו) ויאמר יעקב לאחיו, לאחי לכן הזכיר אשר באו עמו כי לא רצה לאמר כן לאחיו
 שהיה נוהג בו כבוד, וכן ויקרא לאחיו לאכל לחם לאחי לבן ולא קרא ללבן דרך כבוד, כאלו
 הכל ברשותו והכל שלו, ודווקא להם ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם (בראשית מ"ג'), (פי'
 לאחיו של יוסף). ורש"י פי' לאחיו של יעקב (הם בניו שהיו לו אחים נגשים חליו ללרה ולמלצאם,
 והוא מב"ר), כי הנאים עם לבן אהבנו ורעיו, ויתכן כי מה שאמר בלבן ויקח את אחיו
 עמו הם קרוביו בני משפחתו מורע נחור אחי אברהם, ועשה בן בעביר שלא ירצה להביא על
 יעקב אשים נכרים שלא יריבו עמו בכח או יאמרו ויגזלו ויגזבו מאשר לו, והנה חלה קרובים
 ליעקב כמו ללבן על כן יקראו אחי' לנניהם, וי"ס שאמר להם אחי' דרך מוסר כמו שאמר
 לרועים אחי מאין אחס (שם כ"ט ד'), (הרמב"ן). והמתרגם האשכנזי תרגם לאחיו לקרוביו של
 יעקב כפי' הנ' של הרמב"ן, ויב"ג תרגם כפי' רש"י: לקטו אבנים ויקחו אבנים, א. קלוס ויב"ע

ויצא לא

אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גִל
וַיֹּאכְלוּ־שָׁם עַל־הַגִּל: (מז) וַיִּקְרָא
לֹו לָבֶן יִגְר שְׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב־קָרָא
לֹו גַלְעָד: (מח) וַיֹּאמֶר לָבֶן הַגִּל
הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן
קָרָא־שְׁמוֹ גַלְעָד: (מט) וְהַמְצִיפָה
אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוּהָ בֵּינִי וּבֵינְךָ

תרגום אשכנזי רמג

פֶּעֶרוֹ וַאֲנֵרְטֵעֵן: לְאֹזֵט שְׁטִינֵעַ
צוֹאֲמֵטֵעֵן! זֵיא נֶאֱהָמֵעֵן שְׁטִי־
נֵע, מֵאֲבֵטֵעֵן אִינֵעֵן הוֹיפֵעֵן,
אוֹנֵד מֵאֵן שְׁפִיזֵטֵעַ דְּאֹעֻלְבֵסֵט
אוֹיף־דֵּעֵם שְׁטִינֵהוֹיפֵעֵן. (מז) לָבֶן
נֶאֱנֵטֵעַ אִיהֵן יִגְר שְׁהָדוּתָא,
אוֹנֵד יַעֲקֹב נֶאֱנֵטֵעַ אִיהֵן גַלְעָד.
(מח) דֵּעֵן לָבֶן שְׁפִרְאָךְ: דִּיעֵי
זַעַר שְׁטִינֵהוֹיפֵעֵן זֵיא הוֹיטֵעַ
אִיִּן צִינֵגִים צוֹיִשֵּׁעֵן מִיר אוֹנֵד
דִיר. דְּאֵהֶעַר נֶעֱנֵט מֵאֵן דֵּעֵן
אָרֵט גַלְעָד, (מט) ווִיא אוֹיף

מצפה, ווייל מאן געזאגט האט: דער עויגע ווירד עס שווען צווישען מיר אונד דיר, ווען וויר

רש"י

ולמלמטה עליו: (מו) יגר שהדותא.
תרגומו של גלעד: גלעד. גל עד;
(מט) והמלכה אשר אמר וגי' והמלכה
אשר בהר הגלעד כמו שכתוב ויעבר את
מלכה גלעד ולמה נקראת שמה מלכה
לפי

תרגום אונקלוס

וּנְסִיבוּ אֲבָנִין וַעֲבָדוּ דְגוֹרָא וְאָכְלוּ חֶמְוֵן עַל
דְּגוֹרָא: (מז) וַקָּרָא לֵיהּ לָבֶן יִגְר שְׁהָדוּתָא
וַיַּעֲקֹב קָרָא לֵיהּ גַלְעָד: (מח) וַאֲמַר לָבֶן
דְּגוֹרָא דִּרְיִן סְהִיד בֵּינָא וּבֵינְךָ יוֹמָא דִּין
עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהּ גַלְעָד: (מט) וְסִבּוּחָא דִּי אָמַר יִצְחָק מֵימְרָא דִּי בֵּינָא וּבֵינְךָ אֲרִי

על כן קרא שמה גלעד: (מט) וסבוחא די אמר יצחק מימרא די בינא ובינך ארי נחבסי

באר

תרגמו ויקחו, ולקטו, לא ככוונת המלה, רק לפי שנופל על לשון לקטו: גל, שיגולו שם
אבנים עד שיתחברו, ונקרא קומר האבנים כן לסבובו, ושרשו גלל, ומכורו אל הכנענים יוכיח,
גליו, גליו, שהלמ"ד דגוש' לחסרון אות הכפל: ויאכלו שם על הגל, אכלו שם לזכרון, או
שהוא דרך הנאים בנרית לאכול שניהם מלחם אחד לאהנה ולחברה ואחרי בואם בשבעה
ובנרית זבח להם זבח ועשה להם כרה גדולה, ויתכן כי טעם ויאכלו שם על הגל הזבח
הזכר למטה כי אמר להם לקטו אבנים ונעשה גל לאכול עליו ויהי העד כבואנו בנרית ואחרי
כן אכלו עליו זבח ועטם ויאכלו לחם שעשה להם סעודה גדולה ללון עמו לא משתה בלבד.
(הרמב"ן): (מו) יגר שהדותא, תרגומו של גלעד וכן תרגום והיתה בבל לגלים (ירמי' כ"א
ל"ז) ליגרון, לעי השדה (מיכה א' ו'), ליגרי חקלין: גלעד, מלת עד שם המקרה ור"ל גל עדות
כנגד שקרא לו לכן יגר שהדותא, ואלו היתה מלת עד מאר הי' אומר יגר שהדא, כאשר מלאנו
לא מענה ברעך עד שקר (שמות כ' י"ו), שר"ל עדות שקר, אכל להלן עד הגל הזה ועדה
המלכה, המה מארים: (מח) ויאמר לבן הגל הוה עד, אחרי שקראו יעקב גלעד דכר לכן
בלשון יעקב הגל הזה עד ועל כן נקרא שמו גלעד כי בשם הזה הסנימו שניה', או שדברי לבן
מחורגמין ללשון הקדש, (הרמב"ן), ומלת עד פה מאר, ולכן ת"א ויב"ע סהיד: קרא, הקירא:
(מט) והמצפה, כתב רש"י והמלכה אשר בהר הגלעד כמו שכתוב ויעבר את מלכה גלעד
(שופטים י"א כ"ט), למה נקראת מלכה אשר אמר כל אחד מהם לחבירו יצף ה' ביני ובינך
אם תעבור את הנרית, וא"כ הוא שם מקום גבוה בראש ההר, ולפי דעתי שהיא האבן שהקים
יעקב מצבה והוא נמשך למעלה על כן קרא שמו גלעד והמלכה קרא כי אמר יצף ה' ואשאר
שהוא מלכה גלעד שהמקום יקרא על שם האבן הזאת לעולם, (הרמב"ן), וכן פי' בעל מ"י,
וכן מתורגם בל"א: אשר אמר, לפי שאמר איש לרעהו: יצף ה', ענין הנטה כמו לפה

וויר אויך איינער דעם אנדערן
אויס דעם געזיכטע קאממען:
(ג) ווען דוא מיינע טעכטער
בעליידגסט, אָרער צו מיי=
נען טעכטערן נאָך אנדערע
ווייבער ניממסט; זאָ איזט
צוואַר קיין מענש ריכטער צוויי=
שען אונז; אָבער זיעהע! גאָטט
איזט צייגע צווישען מיר אונד
דיר. (נא) לבן שפראך פֿער=
נער צו יעקב: היער איזט דיע=
זער שטיינהויפֿע, אונד היער

כי נסתר איש מרעהו: (כ) אם
הענה את-בנותי ואם-הקח נשים
על-בנותי אין איש עמנו ראה
אלהים עד ביני ובינך: (כא) ויאמר
לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה
המצבה אשר יריתי ביני ובינך:
(כב) עד הגל הזה ועדה המצבה

אם
איזט דיעזעס דענקמאָהל, וועלכע איך אויפֿגעוואָרפֿען האָבע צווישען מיר אונד דיר. (ככ דיע=
זער שטיינהויפֿע נעמליך זייא צייגע, אונד דיעזעס דענקמאָהל זייא אויך צייגע, דאָס

ר ש י

תרגום אונקלוס

לפי שאמר כל אחד מהם למחירו ילך ה'
דיני ובייך אם תעבור את הנרות: כי
נסתר ולא נראה איש את רעהו: (ג) בנותי.
שני פעמים אף בלהה חלפה בנותיו היו
מפלגש: אם תענה את בנותי. למנוע
מהן עונת תשמיש: (נא) יריתי. כמוירה
קמחא די אַקיימית בינא ובינך: (כב)

גחפסי גבר מחבריה: (כ) אם תעני ית
בנותי ואם תסב נשין על בנותי לית יאנש
עמנא חזי מימרא דיי סהיד בינא ובינך:
(נא) ויאמר לבן ליעקב הא דגורא הדין והא
סהיד דגורא הדין וסהידא קמחא אם אנא לא

אעבר

ב א ו ר

נחתיך (יחזקאל ג' י"ז), ושאו לפה, וכמו שאז מן רבה, ירב נארן (בראשית א' כ"ב),
בסרון הה"א, כן נאמר מן לפה, יצף, והכוונה, יראה ה' ביני ובייך, אף כי נסתר איש
מרעהו, ונהי' אנחנו רחוקים כל אחד מחבירו ולא יראנו, השם יראנו, וכן מתורגם בל"א.
והראב"ע פי' כי אשר אמר שב אל לבן, ויעקב קראה מלפיה בעבור שאמר לו ילך ה', ואינו
מוכרח: (ג) אם הענה את בנותי, לפי פשוטו כל ענוי במשמע, שאל יעשה להם דע ויכריחם
על דבר שאינן חפילות בו, כן פי' הראב"ע: אין איש עמנו, והלא כמה אנשים היו עמהם
אלא אין איש עמנו שיוכיח בין שנינו אם תעשה זה כי אתה תשכון נארן אחרת ואין מי שיאמר
לך מה תעשה: ראה אלהים עד ביני ובייך, והוא ריאה הנסתרות ויראה אם תסקור בנריתי:
(נא) אשר יריתי ביני ובייך, שעורו, אשר יריתי להיות עד ביני ובייך: יריתי, אנקלוס
ויב"ע תרגמו, אקיימית, לפי הכוונה, אבל עיקרו לשון השלכה מענין ירה בים (שמות ד' ט"ו),
ומענין יריית חלים, וענינו כאן שהשליכו אנשים רבים אל מקום אחד, וכן מתורגם בל"א
(חויפֿגעוואָרפֿען) בהוראת המלה, והנה לפי פשוטו של מקרא בתחלה העמיד יעקב אבן אחת
(והיא שקראה מכסה כפי' הרמב"ן), ואח"כ אמר יעקב לאחיו לעשות עוד גל של אבנים רבות
ועל הגל הזה אכלו, והיו שם שני עדים, הגל והמלכה (ולפי דעתי מלכה ומלפיה אחד הוא
רק שנתחלק הבי"ת כפ"א בחילוף אותיו' בומ"ף, ועשאו כן לכוונת ילף), ומה שאמר למעלה
שיעקב כוה לאחיו לעשות הגל והם עשוהו, ומה אמר לבן אשר יריתי, לפי שיעקב כוה לעשות
כן בעלת לבן, או שהוא ואחיו ירו האבני', רק יעקב דרך מוסר לא אמר לאחיו רק לאחיו
לעשות הגל, ולפי דעת בעל הטעמים שהטעמים המכב' בז"ק מפסיק יותר מן הרביע שבמלת
הזה, שב אשר יריתי על שניהם על הגל ועל המלכה, ותהי' דעתו שגם הקמת המלכה הית'

בנווי

ויצא לא

אם אני לא אעבר אליה את הגל הזה ואם אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המציבה הזאת לרעה: (נג) אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: (נד) ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא

תרגום אשכנזי רמד

איך ניעמאלס צו דיר פאר דיע זעם שטיינהויפען פארבייא ציעהע, אונד דוא ניעמאלס צו מיר פאר דיעזעם שטיינהויפען אונד פאר דיעזעם דענק-מאהל פארבייא ציעהעסט צום באזען. (נג) דער גאטט אברהם'ס אונד דער גאטט נחור'ס מעגען צווישען אונד ריכטען! (נעמליך דיא געט-טער איהרער פארפאהרען אונד יעקב שוואר ביא דער עהרפורט זיינעם פאטערס

לאחיו

יצחק'ס. (נד) יעקב שלאצטעטע איין שטיק פיעה אויף דעם בערגע, אונד לוד זיינע ערע-וואנד.

ר ש י

תרגום אונקלוס

ביס כזה שהוא יורה חן: (נב) אם אני. הרי אם משמש בלשון אשר כמו עד אם דברתי דברי: לרעה. לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא: (נג) אלהי אברהם. קדש: אלהי נחור. מול: אלהי אביהם. מול: (נד) ויזבח יעקב זבח. שחט בהמות למשתה: לאחיו.

אעבר לוחך יח דגורא הדין ואם את לא תעבר לוחי יח דגורא הדין וית קמחא הדיא לבישו: (נג) אלהיה דאברהם ואלהיה דנחור ידינון ביננא אלהא דאבוהון וקייים יעקב בדדחיל ליה אבוהי יצחק: (נד) ויזבח

ב א ו ר

בצווי לנן עס שלא נוכר בכסוק: (נב) אם אני וגו' ואם אחי וגו', אם זה משמש במקום אשר או במקום שי' השמוש כמו עד אם כלו לשמות (כראשית כ"ד י"ט), עד אם דברתי דברי (סס ל"ג): לא אעבר, הראש"ע פי' לא אעבר ברית זה הגל כמו עברו תורת חלפו חק (ישעי' כ"ד ה'), ואינו נכון לדעתי כי על הכוונה הזאת לא יתלוה השרש הזה עם מלות אל אלי אליך דוק ותשבת, והי' די לומר פה לא אעבר את הגל וגומר לא תעבור את הגל וגו', ודעת אונקלוס ויב"ע נראה שמפרשים בפשוטו, וכן פירש"י, לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא, והוא מב"ר הנה מפרש עובר בפשוטו, וכן מתורגם בל"א, ויראה שס' הי' המעבר והדרך מחרן לבאר שבע, ואולי לא הי' דרך אחרת מחמת הרים גבוהים או נהרות רבות: לרעה, לעשות רע: (נג) אלהי אברהם, קדש: ואלהי נחור, מול, ולא זכר יצחק ובתואל לפי שהם היו נודעים יותר ומפורסמים בגדולה (מ"י), ול"ג זכר אברהם שהיה הראשון שעזב האלילים ומלא בחקירתו דרך האמת, והוא הראשון אשר נטה מדעת אבותיו, והנה זה הי' ממאמר לנן, כי כל זה ומשך עדיין אל ויאמ' לנן, אבל ביעקב נאמר וישבע יעקב בפחד אביו יצחק, בעבור שחייב לכבדו יותר מאביו אביו, והראש"ע פי' כל אחד אמר ישפטו בינינו אלהי אבותינו ויעקב אמר על אלהי אברהם ולכן אמר על אלהי נחור אביו אביו שהי' עובד ע"ז וכן העיד יהושע (כ"ד ב'): אלהי אביהם, מול, (רש"י), ועיין מ"ש בתקן סופרים שלי, ומאמר זה הוא מיותר, ולשון המתרגם האשכנזי, יתכן שהדברים האלה הם מאמר מרע"ה הכותב התורה, כלומר שכל אחד מכורתי הנרות נשבע באלהי אביו, ויעקב הוסיף להזכיר בפירוש שהוא נשבע בפחד אביו יצחק, ולא באלהי נחור עכ"ל, ויהי' לפי' אלהי אביהם כמו מאמר מוסגר, ולכן הסגירו המתרגם הנזכר: בפחד אביו יצחק, נכר. פירשתי לעיל, והמתרגם האשכנזי תרגם גם פה שהוא שם המקרה: (נד) ויזבח יעקב זבח, שחט בהמות למשתה